NEVŞEHİR FOLKLORU

Özden Duru

Nevşehir Folkloru

Derleyen
Özden DURU

İzmir Eğitim Enstitüsü
1975

Nevşehir Folkloru

Derleyen
Özden DURU

İzmir Eğitim Enstitüsü
1975

Ex Libris
Slavistisch
Institut

İÇİNDEKİLER

	Sayfa:
ÖNSÖZ	IV-V
GİRİŞ	VI-XI
Nevşehir(Bir şiir)	VII
Nevşehir'de tarih	VIII-X
Nevşehir'de turistik değerler	X
Kapadokya(Bir şiir)	XI
KAYNAK KİŞİLER	1
ÂDETLER	2-18
Bir gencin yaşamındaki çeşitli devrelerin özellikleri	3
Nişanlanma ile ilgili âdetler	3-5
Düğünler	6-8
Aile yaşamı	9-10
Çocuk terbiyesi ile ilgili bilgiler	11
Aile çevresi ile ilgili âdetler	11-12
Aile dışındaki âdetler	13-14
Yemek görgüsü ile ilgili âdetler	14-16
Ölümle ile ilgili âdetler	16-17
İNANÇLAR	18-23
Hastalıkla ilgili inançlar	19
Ölümle ilgili inançlar	19-20
Çocuğa değgin inançlar	20-21
Kötülükle ilgili inançlar	21-22
ŞİİR İLE İLGİLİ BİLGİLER	23-33
Maniler	24-25
Türküler	26-28
Şiir	29
Destan	29-32
Ninni	32
SÖZ İLE İLGİLİ BİLGİLER	33-49
Yörede kullanılan değişik sözcükler	34-39
Değiştirilerek söylenen sözcükler	40
Deyimler	40-44
Atasözleri	44
Deyişler	44-45
Dualar	45

Sayfa:

İlenmeler 45-47
Bilmeceler 47-48
OYUNLAR 49-53
NEVŞEHİR ETNOĞRAFYASINDA BESİNLER... 53-58
Çeşitli otlar ve sebzeler 54
Etler ve et yemekleri 54-55
Tahıldan yapılan yemekler 55-57
Sütten yapılan yemekler 58
Zamana göre yemekler 58
KAYNAKÇA 59

Ö N S Ö Z

Halka değgin her şey folklorun konusunu oluşturur. Bu yüzden bu yönde yapılan bir çalışma, bize hem geçmiş uygarlıkların kalıntılarını, hem de bugünün değerini daha iyi öğretip, geçmişimizle karşılaştırma yapmamızı sağlar.

Bunun yanı sıra toplumumuzun inançlarını, âdetlerini, edebiyat ve sanatını tanımış oluruz.

Folkloru, yine kökenine halktan alan " Etnoğrafya " ilmi ile karıştırmamak gerekir. Çünkü bu ilim folklorun ayrı bir bölümünü oluşturur.

Bu yüzden folklor halkın soyut yapısını, etnoğrafya somut yapısını inceler diye bir ayırım yapabiliriz.

Folklor çalışmaları halkımız için kültürümüz için yararlıdır. Bize toplumumuzu daha iyi tanımamızı, dolayısıyla onu yükseltme yolunda ilk adımı atmamızı sağlar.

İşte ben de bu amaçlarla çalışmama başladım. Anamın, babamın, atalarımın doğum yeri olan kentimi, halkını daha yakından, daha iyi tanımak, tanıtmak istedim.

Şimdiye dek Nevşehir'de folklor yönünden ilmi ve yöresel araştırmaların yapılmamış olması da etkin oldu üzerimde. Kentimin bir köşeye atılmasına gönlüm razı olmadı. Nevşehir'in tarihi ve turistik yönden olduğu denli, folklor yönünden de varsıl olduğuna inanarak, başladım çalışmama.

Çalışmam sırasında, Nevşehir'in folklorunu komşu kentlerinden - Kırşehir, Niğde, Aksaray - soyutlayamayacağımı anladım. Tüm folklor ürünleri ayrı ayrı incelendiğinde bu kentler arasında ortak özellikler görülüyor. Aslında bu yöreyi Anadolu'dan soyutlamak olanaksız.

Sürenin kısıtlı olması vb. nedenler yüzünden dilediğimce bir araştırma yapamadım. Bu yüzden yaptığım çalışmanın yeterli olduğunu sanmıyorum. Şimdiden eksikliklerimi bağışlamanızı dilerim.

Bu arada tezimin yazılmasında benden yardımlarını esirgemeyen Nail Uyar'a, beni bu çalışmaya itip, yol gösteren Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenim Sayın Orhan Soysal'a teşekkür eder, saygılar sunarım.

Özden DURU
İzmir Eğitim Enstitüsü
Türkçe Bölümü
1974-1975

NEVŞEHİR

A

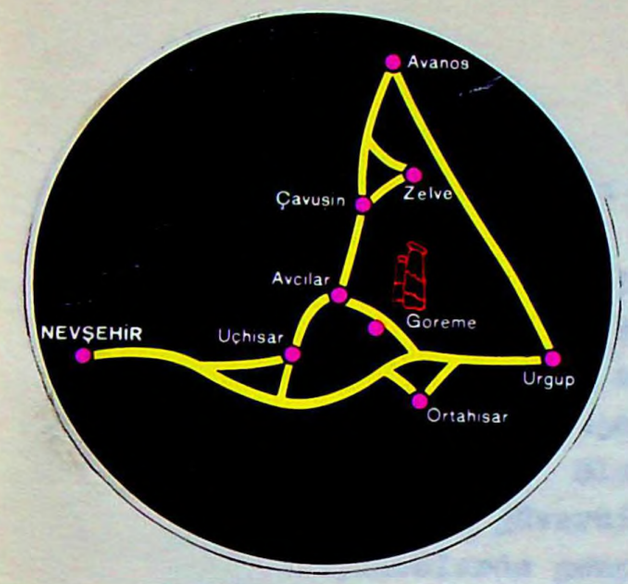

NEVŞEHİR

NEVŞEHİR

ΜΕΛΕΤΗΣ

NEVŞEHİR

Ateş ve su-zaman ve rüzgâr
Anlaşmış nasılsa bir olmuş
Biraz tarih-biraz şarap-biraz tabiat
Derken Nevşehir olmuş
Lâleler açarken akla hep
Damat İbrahim Paşa gelir olmuş
Mağrur Bizans-mamur Selçuklu ve şanlı Osmanlıdan
Ak güvercinler yükselir olmuş.
Düşüncelerde gençleşen Hünkârı Veli
Bu topraklarda pîroolmuş
Bir hoş saltanat sürmede İsadan beri
Şarap bu ülkeye emir olmuş
Avanos testilerinde oldum olasıya
Erciyes erir olmuş
Anlatsan Nevşehir'i hiç övmeden kısaca
Bakarsın şiir olmuş [1]

NÜZHET ERMAN

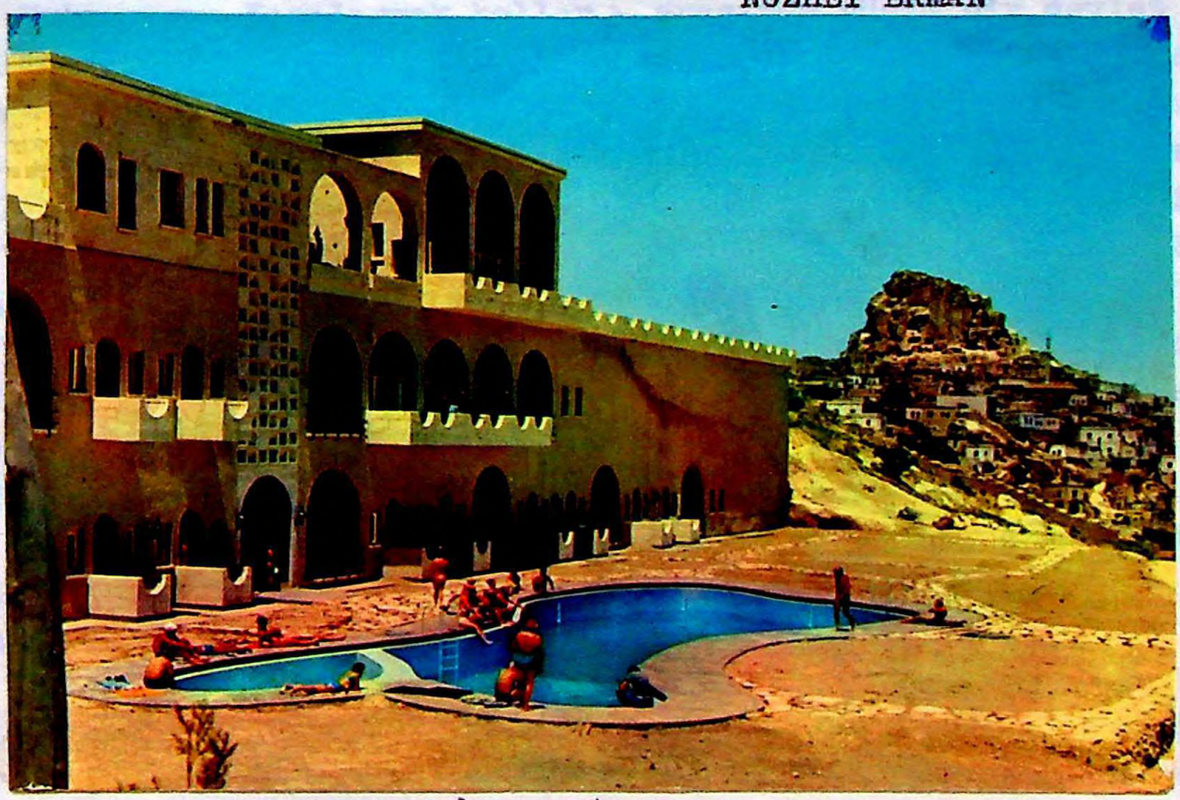

KAYA OTELİ ve ÜÇHİSAR

1 Nevşehir Yıllığı. Ankara, Ayyıldız Matbaası A.Ş.-1968.Bkz.:s.19

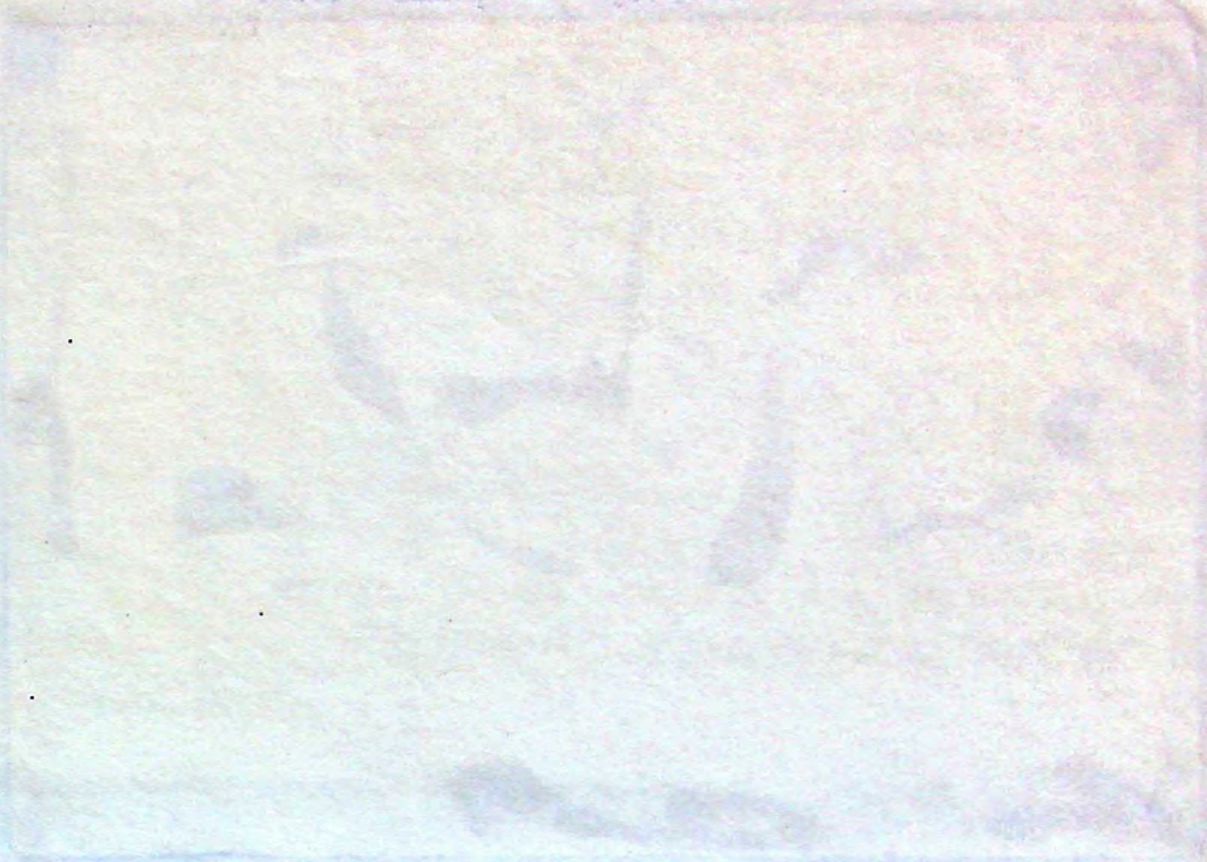

NEVŞEHİR'DE TARİH

Orta Anadolu'da, Kızılırmak vadisinde kurulmuş küçük bir kenttir Nevşehir. Çevresi, geçmiş yılların bize bırktığı kalıntılarla dolu olan,. Turistik yönden büyük değer taşıyan bu kalıntılar, bize Nevşehir'in tarihini de çizer.

Elde edilen buluntulara göre, ilin çok eski bir tarihi vardır. İlk yerleşme izleri M.Ö. 3000 yıllarına dek gider. Nevşehir'in ilk adı da Nissa'dır. Nissa'nın kimler tarafından kurulduğu kesinlikle bilinmiyor. Ancak ilk Nissa'nın, bugünkü Narköy'ün bulunduğu yerde, Nevşehir'in doğusundaki tepelerin eteğinde ve Göre köyünün güneyindeki Nernek örenlerinin bulunduğu yerde kurulmuş olduğunu savunanlar var.

Bölgeye Hititler egemen olmadan önce; küçük bağımsız, yerli topluluklar oturmuşlardır.

Nevşehir Asurlular çağında Katpatuka, klâsik çağlarda Kapadokya diye adlandırılan bölge -Kayseri , Niğde , Aksaray üçgeni - içinde yer almıştır, bu tarihlerde.

Daha sonra Kızılırmak kolları arasında güçlü bir devlet kuran Hititler, M.Ö.1800-1200 yılları arasında egemenliklerini geliştirerek, güney Kapadokya bölgesine dek yayılmışlardır. Bu arada Nissa ve yöresi de Hititlerin egemenliğine girmiştir. Bu yörede egemenlik daha sonra sıra ile M.Ö. 1200 yıllarında Frigler (Muşkiler)in M.Ö. VI. yy. sıralarında Lidyalıların , M.Ö. 350 yıllarında Perslerin, M.Ö. 334 yılında da Makedonyalıların eline geçmiştir.

Makedonya Kralı Büyük İskender'in komutanlarından I.Ariarathesin, Kapadokya Krallığını kurmasıyla, Nissa'da bir krallığın sınırları içine girmiş olur. Kapadokya Krallığı 300 yıl yaşar. Sonraları Roma İmparatorluğu'nun koruyuculuğuna sığınır.

Nissa, asıl önemine Kapadokya'ya merkezlik yaptığı sırada kazanmıştır. Ankara'yı Kayseri'ye bağlayan yolun üzerinde olması da kentin önemini bir kat daha artırmıştır.

M.S. 53 yılında Aziz Paulus, misyonerlik gezisinde buradan geçmiş ve Göreme vadisini kiliselerin kurulması için seçerek, bölgede hristiyanlığın başlamasına neden olmuştur. Putperest Roma zulmüne karşın hristiyanlık bölgede gelişme olanağı bulmuş; volkanik ve erozyonal olaylar sonuçu oluşan vadiler, zulüm ve ölümden kaçan hristiyanların sığınakları olmuştur. 330 yılında Konstantin hristiyanlığa

dinsel özgürlük verdiği zaman, Kapadokya geniş ölçüde hristiyanlaşmış, IV. yy. sonlarında ise bölgede manastır yaşamı başlamıştır.

Sonraları bu manastırlar din eğitimi yapan ve hristiyanlığın yaymak için misyonerler yetiştiren okullar durumuna getirilmiştir. Bu yüzden bölge III.ve IX. yy. lar arasında hristiyanlığın en önemli merkezlerinden biri olmuştur.

Nissa, 1071 Malazgirt savaşından sonra Türk egemenliğine girmiş ve çeşitli boylar bu bölgeye yerleşmeye başlamışlardır. Böylece bölgenin eski halkı, yerlerini yeni gelenlere bırakmıştır. Nissa'da bu günkü Nevşehir'in bulunduğu Kahveci dağı eteklerine taşınıp, adı Muşkara olarak değiştirilmiştir. Muşkara'nın bugünkü Kaya Cami dolaylarında, on üç evden oluşan bir köy olduğunu yazanlar varsa da ; Nevşehir Kalesi'nin bulunduğu tepelerin çevresinde kurulmuş olduğu da sanılmaktadır.

Türk egemenliği sırasında Muşkara Anadolu Selçukluları, Konya Selçukluları, Danişmentliler ve Mengüçoğullarının elinde bulunmuştur. Anadolu Selçuklu Devletinin yıkılmasından sonra da, Moğollar bölgeye egemen olmuşlardır (1243).

Moğollardan sonra yine Türklerin eline geçen bölgede Eretna Devleti, Karamanoğulları ve Dulkadiroğulları görülür. 1515 yılında Dulkadiroğulları Beyliğine son veren Yavuz Sultan Selim, bölgeyi kesinlikle Osmanlı Devletine bağlar.

Nevşehir'in tarih içindeki en belirgin devri III. Ahmet(1718-1730) ve onun sadrazamı Nevşehirli Damat İbrahim Paşa zamanıdır . Muşkara çok gelişir. Sarayın Mimarbaşı Mehmet Ağa ve Bina Emini Seyit Mustafa'yı Muşkaraya gönderen Paşa, burada cami, kitaplık, hamam, medrese, imarethane, sübyan okulu yaptırır. (Muşkara'ya ilk yaptırılan yapıt, Kaya Cami ve bugün Kemâl Elialtının bahçesi olan hamamdır.) Bu yapılar sonuçu Muşkara, kısa zamanda gelişip bir kent durumuna gelir. Buna çok sevinen İbrahim Paşa, Karaman Valisine, Niğde Mutasarrıfına ve Muşkara Kadısına fermanlar göndererek, Muşkara adının (Yeni şehir anlamına) Nevşehir olarak değiştirildiğini bildirir.

Niğde Mutasarrıflığı içinde yer alan Nevşehir, Cumhuriyet devrinde Niğde'nin il olmasıyla buraya bağlanır. 20 Temmuz 1954 de de Kırşehir ili, ilçe durumuna getirilirken Nevşehir il olur. Kırşehirden Hacıbektaş, Avanos ve Mucur ; Kayseri'den Ürgüp ; Niğde'den Gülşehir ilçelerine alarak sınırlarını genişletir. Daha sonra Kırşehir'in il olmasıyla Mucur'u Kırşehir'e geri verir.

Nevşehir'in bugünkü ilçeleri Avanos, Derinkuyu,Gülşehir, Hacıbektaş,Kozaklı ve Ürgüptür. Çevresindeki kentler de Kayseri, Niğde,

Yozgat ve Kırşehir'dir. Nevşehir İç Anadolu'nun Güneydoğu volkanik sahası içinde yer alıp, karasal iklim bölgesine girer. Bitki örtüsü de steplerdir.

NEVŞEHİR'DE TURİSTİK DEĞERLER

Nevşehir, Orta Anadolu'da Ankara ve Konya'dan sonra en çok turist çeken ildir. Hacıbektaş, Göreme ve Ürgüp ana ziyaret merkezleridir. Nevşehir'in turistik değerleri şöyle sıralanabilir;

1.Peri Bacaları (çeşitli yerlerde) ve Güvercin Yuvaları (Üzengi Deresi). Nevşehir yöresini jeolojik bakımdan, Üçüncü Zamanın sonlarında oluşmuş bir tüf arazi olarak kabul etmek gerekir. Nevşehir-Ürgüp çevresi yumuşak tüflerle kaplıdır. Bu yüzden yamaç boyunca inen seller, peri bacalarına biçim verirler.

2.Kaya Kiliseleri (Göreme,Çavuşin ve Zelve).

3.Yeraltı Şehirleri (Derinkuyu, Kaymaklı, Özkonak).

4.Tarihi Cami ve Türbeler(Hacıbektaş,Damat İbrahim Paşa Küllliyesi, Gülşehir v.s.).

5.Sıcak su kaynakları (Kozaklı).

Nevşehir ve yöresinde Hitit, Bizans, Selçuk ve Osmanlı devirlerine ait yapıtlar da görülür. Tarihi değeri olan yapıtları da şöyle sıralayabiliriz: Nevşehir Kalesi, Kurşunlucami ,Kaya Cami ,Kara Cami, İbrahim Paşa Hamamı, İbrahim Paşa Kitaplığı , İbrahim Paşa Müzesi ..

PERİ BACALARI Avanos - ÜRGÜP

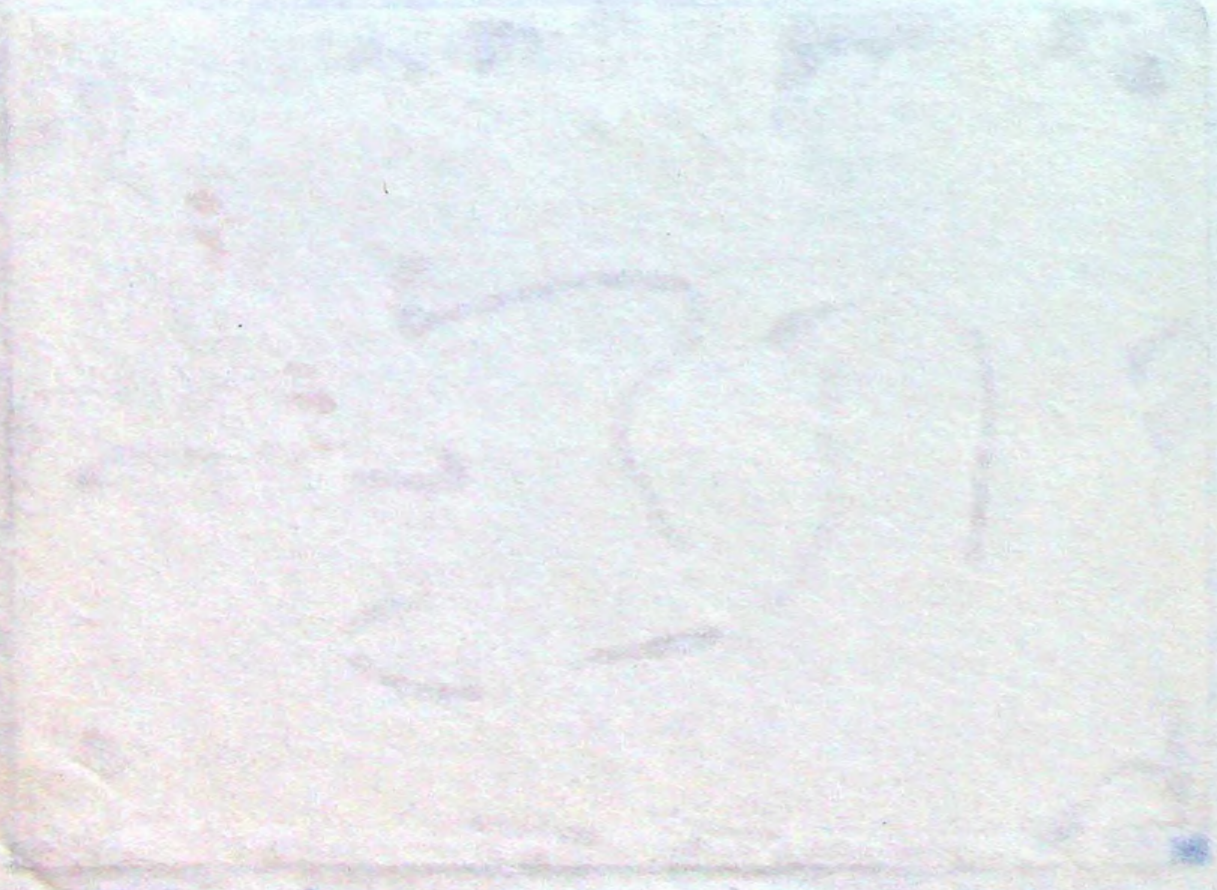

KAPADOKYA

"Güzel Atlar Memleketi"

Çökmüş büyük ve yalnız olmanın garibliği
Ağaran Erciyes değil-dört yan
Tozlu yüzyılların alaca karanlığında
Sessizlik güvercinleridir parlayan
Şarabın kıyasıya din olduğu zamanlar
Ve belli değilken İsa'nın peygamberliği
At koşturmuş Kapadokya'da-dolu dizgin
Acı sarı-gül pembe ve yüzlerce kahverengi
Soğuyan gölgesinde-giderayak
Hitit'lerin unuttuğu çorak güneşin
Çıkarmış nesiller korkunç tadını
Doyasıya-tarih denen bin canlı leşin
Çürümüş zamanın sığ sularında
Olanca güzelliğiyle günahları-aşkları
Yolları kapatan bir deli kar altında
Belli bile değil yaşadıkları
Yükselir toprak buhurdanlardan
Üçyüzaltmışbeş mihrabın orgsuz uğultusu
Yenik Bizans-Yiğit Selçuklu ve dindar Osmanlı'dan
Artakalan buruk zaman tortusu
Mahşer günü varsa ve kopacaksa bir gün
Bilin ki yeri-yüzdeyüz-Kapadokya'dır
Açmış hayat ve arzu sofrasını-cömertçe
Mukaddes Kızılırmak-ölümsüz yatır.[1]

NÜZHET ERMAN

---

1 Nevşehir Yıllığı. Ankara, Ayyıldız Matbaası A.Ş.-1968. Bkz.:s.95

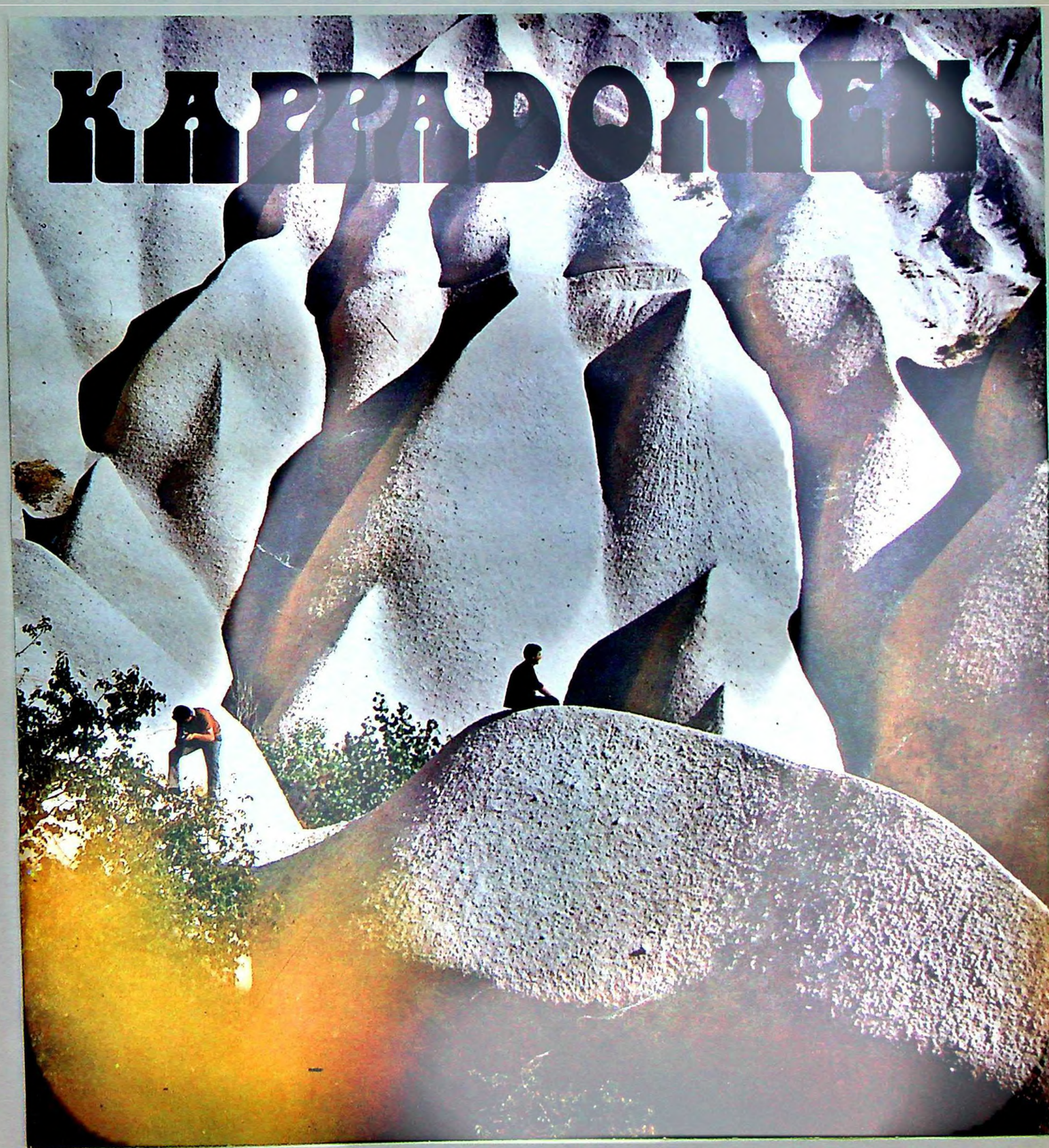
KAPPADOKIEN

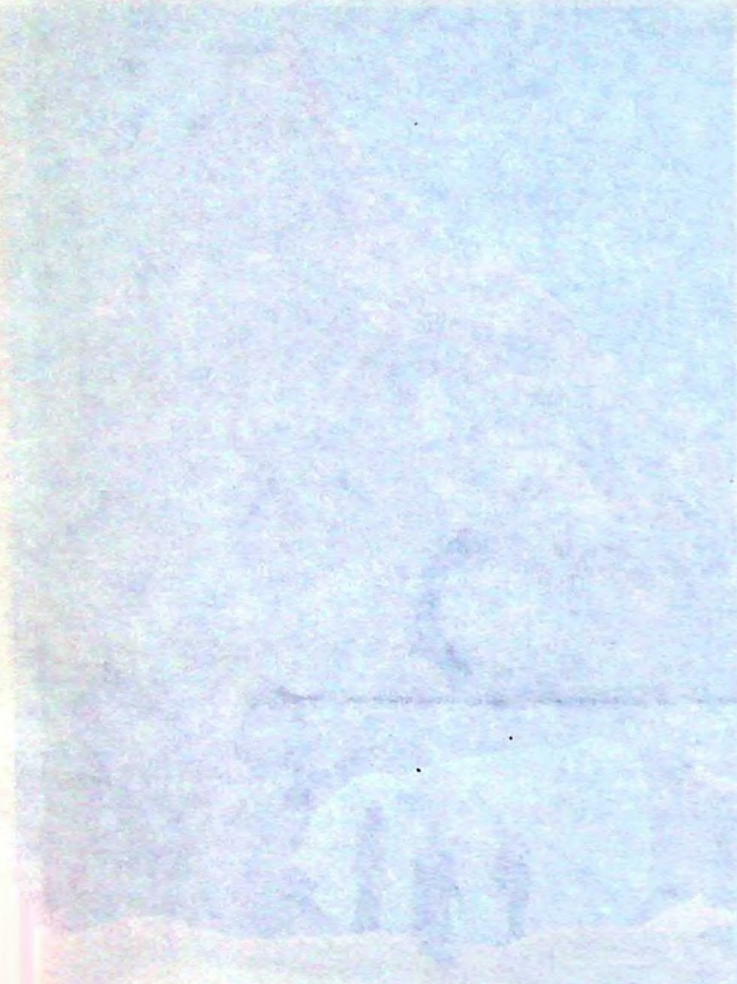

KAYNAK KİŞİLER

1. Ali Bayrakçeken, Emekli Hava Astsubayı. Atalar Cad. Kangal Apt. No: 16/2 BALIKESİR
2. Ali Bey, 30 Ağustos İlk Okulu Emekli Öğretmeni NEVŞEHİR
3. Enver Şakrak, Altı Eylül Cad. Yurt Sineması Karşısı ESKİŞEHİR
4. Erol Duru, Akın Kitabevi. Belediye Cad. No:31 NEVŞEHİR
5. Fehamet Duru, 362 sok. No:9 Hatay/ İZMİR
6. Fevziye Yurdakan, Cumhuriyet Orta mah. Hapishane sok. No:28 NEVŞEHİR
7. Fuat Tuncel, Hoşnudiye mah. Vural sok. No:24/2 ESKİŞEHİR
8. Halil Öztek, Nar Caddesinde Kulak Burun Boğaz Mütehassısı NEVŞEHİR
9. Hatice Ataer, Kavacık Subay Evleri, Kalender sok. No:1/16 Aydınlıkevler/ ANKARA

(Nevşehir'de Cumhuriyet Aşağı mahallede oturuyor.)

10. Hazim Ulkat, Eski Pazar Yerinde Tavacı NEVŞEHİR
11. İhsan Sarıgedik, Sanat Okulu Arkası, Mehmetçik Cad. No:28/2 BALIKESİR
12. Mehmet Duru, Fotoğrafçı NEVŞEHİR
13. Mustafa Parmaksız, Eski Belediye Başkanı NEVŞEHİR
14. Naci Tavacı, Dere mahallesinde Emekli Öğretmen NEVŞEHİR
15. Tahir Esgün, Cami Cedit mah. Eski Hamam sok. No:3 NEVŞEHİR
16. Vedat Duru, 362 sok. No:9 Hatay/ İZMİR
17. Yılmaz Durukan, Belediye Caddesinde Kuyumcu NEVŞEHİR

KISALTMALAR

H.A. : Hatice Ataer
F.D. : Fehamet Duru
İ.S. : İhsan Sarıgedik
E.Ş. : Enver Şakrak
V.D. : Vedat Duru

EVŞEHIR

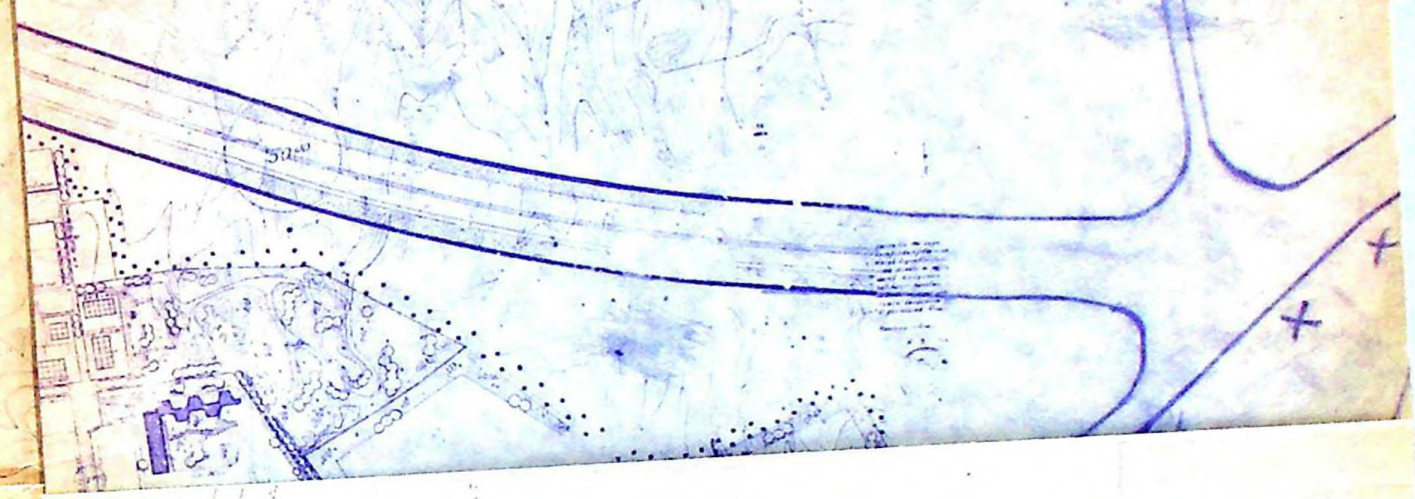

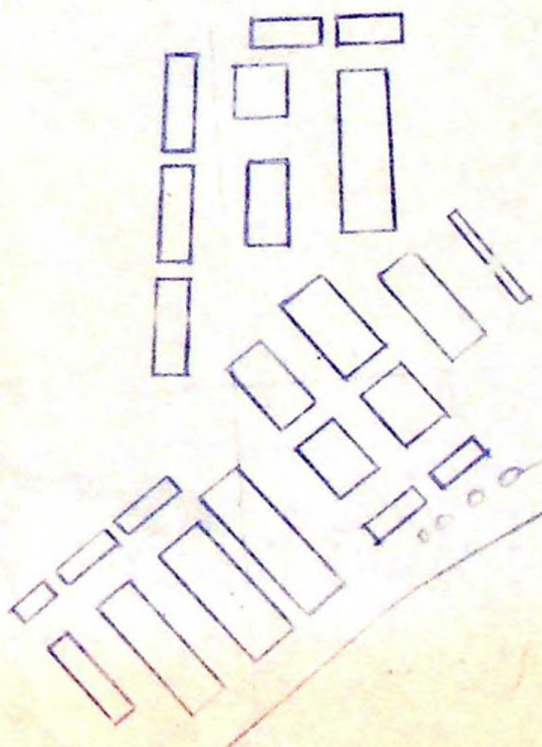

ÂDETLER

VDELTEK

BİR GENCİN YAŞAMINDAKİ ÇEŞİTLİ DEVRELERİN ÖZELLİKLERİ

Nevşehir'de 13-14 yaşını geçen erkek çocuğuna delikanlı gözüyle bakılır, ona göre davranılır. Bu yaşlardaki kız çocukları da gelinlik çağına gelmiş sayılır. Sokağa çıkamaz, çarşıya, pazara çıkamaz. Başını da örtmek zorundadır. Bu yaşa (13-14 yaşına) gelen kız, artık yalnız ev işlerinde yardımcı olabilir. Düğün ve toplantılara bile annesiyle birlikte gider. Kızın bu yaşta gidebileciği yerler sınırlıdır. Anne istediği yere götürür, istemediği yere götürmez.

Bu yaştaki erkek çocuklarının davranışlarında, genellikle bir sınırlama olmaz. Ama çocuklarda her istediklerini yapamazlar. Örneğin: Gece sokağa çıkma hakları yoktur. İçkili yerlere gidemezler,v.b...

Bu sınırlama askerlik çağına dek sürer. Asker olacak delikanlı akrabalarını Allaha ısmarladık demek için dolaşır. Akrabaları da çorap, mendil, harçlık, gömlek (İç çamaşırı), havlu gibi armağanları çocuğun evine getirirler. Giderken yolluk olarak adlandırılan yiyecekler çocuğa verilir. Öğütte de bulunulur. "Vatana, millete karşı olan görevini tam yap, şerefinle git, şerefinle gel" diye..

Bu yaşlardaki kız ve erkek çocuklarının yaşantılarındaki bu sınırlama, giyimlerinde de görülür. Her istediği giysiyi giyemez, çocuk.Giyiminde çevresine, ailesinin isteğine uymak zorundadır.

NİŞANLANMA İLE İLGİLİ ADETLER

Evlenecek erkeğe tanıdık beş-altı kız sayılır. Bu kızların karakterleri, güzellikleri, varsıllık yada yoksulluk durumları gözden geçirilerek, görücü gidilir. Görücü gitme = Evlenecek delikanlı, istediği kızın evine görücü gönderir. Görücü oğlanın annesi, kız kardeşi, yakın dost ve akraba kadınlarıdır. Kız evi bunların görücü olduğunu anlarsa, ailenin ve kızın da gönlü varsa, yakınlık gösterirler. Aile yada kızın gönlü yoksa, davranışları ve tutumlarıyla bunu belli ederler. Bazen de kızı hiç göstermezler.

Görücü gittikten sonra kendilerine en uygun olan kız seçilir. Bundan sonraki iş de dünür göndermektir. Erkek tarafından birkaç erkek kızı istemeye giderler. Kız tarafından da birkaç erkek, yoksa yalnız kızın babası gelenleri karşılar. Gelenler karşılıklı söyleşiden sonra ; niçin geldiklerini, amaçlarını açıklayarak "Allah'ın emri peygamberin kavli ile kızınızı istemeye geldik" derler.

Kız o gün dünürcülerin yanına çıkmaz. Önceden görüldüğü ya da salık verildiği için istenmektedir. Kız istendikten sonra konuklara kahve pişirilir ve ailenin yakını olan genç bir erkek tarafından sunulur.

Kızın ailesi birkaç gün izin isteyerek, düşünmeleri gerektiğini söylerler. Bu arada da dünürcülerle ilgili gerekli araştırmayı yaparlar. Araştırmayı kızın babası yapar. Bunun için de dünürcülerin komşularına ve sözüne güvenilir kimselere baş vurur. Araştırma sonunda, beğendikleri bir yerse haber göndererek, yine gelmelerini isterler. Bunun üzerine de erkek tarafından birkaç erkek, kız tarafının evine giderek konuşurlar. Gelenlere, sözü sağlama bağlamak için kız tarafından bir çift çorap verilir. Böylece söz kesilmiş olur.

Birkaç gün sonra dünürcüler yine kız evine -ama bu kez kadın-erkek karışık olmak üzere - nişan gününü ayarlamak için giderler. Kadınlar ayrı, erkekler ayrı odada otururlar. Nişan günü kararlaştırıldıktan sonra da kahvelerini, çaylarını içip evlerine dönerler.

Uygun görülen bir günde, kız evinde iki tarafın akrabaları toplanır ve nişan töreni yapılır. Törenin küçük yada büyük olması aileye göre değişir. Törende,kadınlar erkekler yine ayrı yerlerde otururlar. Konuklara pembe renkli, karanfilli bir şerbet sunulur. Damat nişan töreninde bulunmaz. Şerbeti evinde bekler. Şerbet sürahide çok süslü ve özgün bir biçimde damada gönderilir. Damat da getirene bahşiş verir. Bahşiş almak için, konuklar kız evinde içtikleri şerbetin bardaklarını da saklayıp damada götürürler. Damat bardakları ertesi gün kız evine gönderir.

Törende, kıza gelen armağanlar açılır; konuklara teker teker gösterilir. Kızın armağanları genellikle ; ayakkabı ,çanta,terlik, çorap, iççamaşırı ,ipekli ve yünlü elbiselik kumaşlar, hamam takımı, tuvalet takımı, mantolık kumaş, bilezikler ve altın kolyedir. Ayrıca kızın annesine, babasına, kardeşlerine, evde bulunan diğer kimselere de "Yolluk" denilen armağanlar getirilir. Bunlar da yine elbiselik kumaş, namaz seccadesi, kayın valideye namaz örtüsü, kardeşlerine çorap, boyun bağı gibi şeylerdir.

Armağanların azlık yada çokluğu ailenin somut gücüne göre değişir. Ama aile yoksul da olsa altın almadan kız vermezler. Bunun için gücü yetmeyen aileler nişan gecesi kızın takması için, altın kiralarlar. Bunu " dosta, düşmana karşı ayıp olmasın" diye yaparlar.

Nişan töreninde çalgıcı da ailenin durumuna göre tutulur. Genellikle bunlar, tefci kadınlardır. Hem çalar, hem söylerler. Konuklarda oynarlar. Nişanda erkekler bulunursa tefçi olmaz.

O zaman aileler arasında söyleşi biçiminde bir toplantı olur.

Tefçi kadın, arada tef tutarak para toplar. Tefçinin söylediği şarkılar; Hadifeden kesesi, konyalım, sandığımı açamadım lolu, kasap yıldız, çek deveci şarkılarıdır çoğunlukla.. Bu arada gelin de özel olarak oynatılır. Eğlence en geç 23.00'e dek sürer.

Cumalık = Nişandan sonra üç hafta üst üste cuma akşamları, akrabaları ve komşuları ile erkek tarafı kız tarafına gelir. Her gelişlerinde armağanlar ve kuru yemişler getirirler. Kız tarafı da konuklara kahvaltı çıkarır. Gece herkes eğlenir, güler oynar.

Evlenmelerde özellikler soyluluk, güzellik, varsıllık sırasına göre aranır. Kızın ailesi çok önemlidir. Ailenin soyunun -sopunun belli olması gereklidir. Bunun için "Dibi görünmedik kaptan, su içme" deyimi kullanılır. Babasının gömütü bilinmeyene de kızlarını pek vermezler.

Erkekler için evlenme yaşı 23-25 arasıdır. Kızlar için ise 17-18 dir. Askere gitmeden önce evlenen azdır. Ancak annesi, babası yaşlı çalışamaz durumda olanlar, yardımcı olar amacıyla askere gitmeden evlenebilirler.

Evlenmede erkekde aranılan özellikler ; kötü alışkanlıkları -içki, kumar gibi- olmaması, askerliğini yapmış olması, iş yapabilir ve dürüst olması ve bir uğraşı olmasıdır.

Evlenmelerde akraba yeğ tutulur. Ailenin kökü bilindiği için ve "elin iyisinden kendi kötümüz daha iyidir" düşüncesiyle. Varsıl ailelerde malımız başka kimseye geçmesin diye akrabayı yeğ tutarlar.

Başlık verme geleneği yoktur, evlenmelerde. Kız kaçırma olaylarına da pek az rastlanır.

Nişanlılık süresi her iki tarafın hazırlığının yapılmazına bağlıdır. Ama pek uzun süreli olmaz En uzunu altı, en kısası iki aydır.

Nişan süresince damat, kız evine her gidişinde zamana -kış yada yaza- göre kuru yemiş ve meyve götürür. Kurban bayramında kıza ; kurbanlık koyun, bayram parası Ramazan bayramında da ; terlik, elbiselik kumaş ve bayram kınası gönderilir. Bu arada götürüp getiren , bahşişini alır. Bunlarda çoğunlukla yoksul ve dullardan seçilir, verilen bahşişten yararlanması için.

Nişanlılar birbirlerini serbestçe göremezler. Ancak gizli olarak aracı tarafından buluşturulabilirler. Buluşturma , aracının evinde ya da oğlanın tanıdığı bir komşunun evinde olabilir.

DÜĞÜNLER

Ramazan Kurban Bayramları arasında nikâh kıyılmadığı gibi, düğün de pek yapılmaz. Evlenen çiftin mutlu olmayacağı inancı ile .. Güz (sonbahar) düğünlerde yeğlenen aydır. Güz ayının yeğlenmesinin nedenleri; ürünün kaldırılması, dolayısıyla işlerinin bitip, paralalarının çoğalması, kışlık gıdalarının depolanması ...

Düğüne genel olarak salı günü başlamır ve beş-altı gün sürer. İlk gün yani düğünün başladığı gün, davul- zurna eşliğinde Türk bayrağı düğün evine asılır. Bayrağı almak bir şereftir. Bu yüzden bayrağın alınması oldukça çekişmeli olur. Bayrağı da alan asar. Ve o günün akşamı bayrak yemeği verir. Buna " güvey kondurma " denir. Nekadar çeşitli yemek yapılırsa, o denli makbul olur. Yemek çeşitleri yaza ve kışa göre değişir. Et yemekleri kebap, nohutlu yahni, pilâv çorba, yumurta yahnisi (kıymalı yumurta) gibi yemekler yapılır. Tatlılar ise sütlâç, aside, dolaz, gibi tatlılardır.

Düğünün başladığı gün, her iki tarafın tanıdıkları uygun bir yerde toplanarak tef çalıp, eğlenirler. Bu gün kız,erkek tarafından uygun görülen bir elbise giyer. Bu yüzden bu günün adına " esvap giydirme" denir.

Daha sonra kız ve erkek tarafının akrabaları ile yakınları hamam günü, hamama giderler. Hamam masraflarını da çoğu kez kızın bir akrabası alır. Hamam masrafları; hamama verilen giriş parası, tefçiye verilen para ve götürülen meyvelerdir. Hamamda tef çalınarak eğlenilir.

Öğülme : Güzel sesli bir kadın, kıza etki eden maniler söyler. Düğünün başladığı günden itibaren " Hayırlı olsun odası" ve "Güvey başı odası" olmak üzere iki oda açılır.Hayırlı olsun odasına erkek tarafının konukları gelir. Damadın babasına hayırlı olsun denilir.

Çarşamba günü akşamı gelinin kınası yakılır. Kınada her iki tarafın yakınları da bulunur. Bir köşeye oturtulan kızın avucuna biraz kına ve para konulur. Gelin kız avucunu kapattıktan sonra da açmaya uğraşılır. Kız vermemekte direnir ama zorla avucu açılır. Açan, parayı alarak damada verir, bahşiş alır. Bunun bolluk getireceğine inanır. Kına gecesi kızın yakın arkadaşları kız evinde yatarlar. Önce kızın el ve ayaklarına, sonra da arkadaşlarının eline kına koyulur. Kına yakılırken maniler, türküler söylenerek kız ağlatılır.

Örneğin ;

1) Kızım kınan kutlu olsun,
   Vardığın yer mutlu olsun.

2) Kız anası, kız anası
Hani bunun öz anası

3) Atladı geçti eşiği
Sofrada kaldı kaşığı
Büyük evler yakışığı
Ah gelin anam

Altın tas içinde kınam özenir
Gümüş tarak ile zülfüm taranır
Nişanlı kızlar eşin(i) aranır
Ah gelin anam

Gelin geldi kapımıza
Altın dolu küpümüze
Çamaşır var hepimize
Ah gelin anam

Kız bunlara şu manilerle karşılık verir : (Bu manilere aslında kız söylemez. Kızın adına tefçi söyler.)

1) Keklik gelir seke seke
Kulağında gümüş küpe
Ben annemden ayrılmazdım
Ayırdılar çeke çeke

2) Al güvercin mor güvercin
Ayağında gümüş zincir
Gurbet ele giden kızlar
Ölmez ama zırıncır.[1]

3) Damınızda ot muydum ?
Üstünüzde yük müydüm ?
Bir kızınızdım çok muydum ?
Vay benim anam .

Düğün eğlenceleri gece yarısına dek sürer.

Perşembe sabahı, kızın çeyizi oğlan evinden gelen arabalara yüklenir. Çünkü cuma günü tatil olduğundan ; gelin perşembe gecesi gerdeğe girer. Daha sonra oğlan tarafından, gelini götürmek için

---

1 Zınarmak : Oyun bozanlık, iş yaparken huysuzluk çıkarmak. Zırıncır sözcüğü de zınarmakdan türetilmiş bir sözcük. Nevşehir yöresinde zayıflamak, huysuzlaşmak anlamında kullanılıyor.

erkeklerle kadınlar gelirler. Gelin hazırsa onu evden çıkarırlar. Kızın yanında yakınlarından 1-2 kişi de gider. Kız, davul - zurnanın acıklı nağmeleriyle kentin içinde dolaştırıldıktan sonra oğlan evine getirilir. Gelin oğlan evine geldiği zaman "Gelinimizin ayağı uğurlu, başı devletli olsun" sözü söylenir. Damat da yüksek bir yerden gelin kızın başına para ve buğday atar. Ardından birkaç el de silâh atılır. Damadın annesi de, gelin oğlan evine girerken bir testi fırlatır. O gürültüyle herkes o yana baksın da gelinime göz değmesin diye.

Daha sonra gelinin koluna giren damat, çevreye paralar saçarak eve girer. Buna da "koltuğa alma" denir. Bu arada eğlenceler de sürmektedir.

Damat yatsı namazına kıldıktan sonra, hoca duasını okur ve damat öğülür. Dua okunarak damat odasının önüne dek gelinir. Hoca son duasını yaptıktan sonra, damadın arkadaşları "Amin, darısı bize olsun" derler. Ve arkadaşlarını yumruklayarak odaya sokarlar. Yumruklamanın nedeni ; cesaret verme ve işin iş gene anlamındadır.. Odada gelin kızı bir kadın beklemektedir. Damat girince kadın "Kızın emaneti sana, senin emanetin Allah'a" der ve odadan çıkar.

Bir-iki saat sonra iki el silâh atılır. Bu kızın namuslu olduğunu bildirir.

Düğünün son gününe "gale" denir. Gale cuma gününe rastlar. Düğüne gelen konuklar, erkek evinde toplanır. Tef çalınıp, türküler söylenerek eğlenilir. Bu eğlencede gelin, evlenecek yaştaki genç kızlar genç gelinler oynatılır. O gün geline kâkül kesilir. Kulak hizasından, saçların iki yanı bir parça kesilir. Buna kâkül denir. Bu onun evlendiğinin belirtisidir. Kızlar ve kadınlar, böylece saçlarından ayırt edilir.

Bu gecede söylenen türkülerden bir örnek ;

Bulut gelir pare pare
Kimin aklı kime çare
Var derdine derman ara
Uyan, uzun boylum uyan

Yağmur yağar yer yaş olur
Şarap içer sarhoş olur.
Güzel seven bir hoş olur
Uyan, uzun boylum uyan
Kalk(a) mazsan bana dayan

Düğün Çalğıları : Davul, zurna, klarnet, saz, cümbüş, keman, darbuka ve tefdir.

AİLE YAŞAMI

Nevşehir'de peder şahi aile tipi görülür. Ailenin reisi erkektir. Kayıtsız, şartsız erkeğin sözü geçer. Kadın eksik (esik) etek olarak nitelendirilir ve hiçbir konuda görüşü sorulmaz. Kadının eksik etek olarak nitelendirilmesinin nedeni ; kadının her işi yapamaması, daha doğrusu yapma hakkı tanınmamasıdır. Erkeğe her zaman kadından üstün haklar tanınır. Örneğin; Sofraya erkek oturmadan kadın oturmaz, yemeğe erkekten önçe başlayamaz, yemeğin iyi tarafı erkeğin önüne koyulur. Bağa çalışmaya giderken de erkek, biner eşeğe. Kadın arkadan yürüyerek onu izler. Erkek uyurken uyanmaması için özen gösterilir, sessiz davranılır...

Kadına öfkelenen erkeğe yanıt verme hakkı da tanınmaz. Sessizce onu dinlemek zorundadır. Evde dinlenme anında, erkeğinden aşağı bir yere oturur kadın. Her söze de karışmaz. Aile yaşantısının her yönünde babanın idareciliği ağır basar.

Ailenin dış ve iç görevleri kadın ile erkek arasında paylaşılmıştır. Kadın evin iç düzeni ve çocukların bakımının yanı sıra bağda, bahçede erkeğin yardımcısıdır. Evin kazancı erkek tarafından sağlanır. Para işleriyle ilgilenmez, kadın. Erkeğin kazancını da bilmez. Yalnızca onun getirdikleri ile yetinir. Kadının her istediği alınmaz. Erkek isterse bayramlarda, diğer özel günlerde istediğini alır. Örneğin ; elbiselik kumaş, terlik, ayakkabı, çorap v.b. gibi..

Çeşme olmayan evlerde erkeğin suyunu - abdest alırken, elini yıkarken - kadın döker, ıbrıkla. Havlusunu da verir. Giysilerinin giyinmesine yardım eder, ayakkabısını bağlar.

Erkek, akşam eve gelmeden, evin tüm işleri bitirilir.

Kadın, cebinden ya da çantasından para almaz erkeğin. Böyle bir davranışın paranın bereketini kaçıracağına inanılır.

Nevşehir'de kadına düşen görev, ailenin somut durumuna göre de değişir. Somut durumu iyi olan ailelerin kadınları, yalnız ev işleriyle uğraşırlar. Somut durumu iyi olmayan ailelerde ise kadınlar tarla, bağ ve bahçe işlerinde de çalışırlar.

İş giysilerini giyenler, güneşin ucuyla birlikte tarlanın yolunu tutarlar. İşe gitmedikleri zaman da güneş üzerlerine doğmadan kalkarlar. Güneş doğduğunda kalkarlarsa, kısmetlerinin eksik olacağına inanırlar.

Kimi aileler çalışma yerlerine yaya, kimileri ise eşek ve at arabalarıyla giderler. Sabah çok erken çalışmaya başlandığından, sabah kahvaltısı da iş yerinde yapılır.

Çocuk ailenin ev içi ve dış işlerinde yardımcıdır. Okuyup-yazması, sanat öğrenmesi ikinci planda kalır. Erkek çocuğuna kızdan fazla değer verilir." Babanın çırasını oğlu yakacak" diyerek. Babanın servetinin bir kısmı baba sağken bile oğluna aktarılabilir.

Kız çocukları okutulmaz. Dikiş, nakış örgü ve benzeri gibi el işleri öğretilir. Kız çocukları için en iyi iş, terzi olmasıdır. Genellikle kız annenin, erkek de babanın yardımcısıdır.

Baba evden ayrıldığı zaman, işleriyle oğlu uğraşır. Tabii yetişkinse ..Küçükse kadın ilgilenir.

Gelin de kayınvalide ve kayınpedere yardımcıdır. Kocasından çok onların işleriyle uğraşır. Gelin evin malı olmuştur artık.

Karısının çocuğu olmayan ya da karısıyla geçinemeyen erkek, ikinci kez evlenebilir. Hatta kızı olup da, erkek çocuğu olmayan kadının üzerine bile evlenebilir. Neslinin kaybolmasını istemediğinden, bir babanın erkek çocuğunun olması çok önemlidir. Çünkü " babanın neslini erkek çocuğu sürdürür." Bir erkek üçüncü ve dördüncü kez de-erkek çocuğu olana dek-evlenebilir. Ama bu sık görülen bir durum değildir.

Kadının varsıl olması da, erkeğin evlenmesini etkiler. Kadının malından yararlanabilmek için, böyle durumlarda erkek ikinci kez evlenebilir.

Erkeğin ilk eşi diğer kadınlara egemendir. Diğerlerini o idare eder. Bu yüzden sonrakilere " ferik " denir. Her kadının odası ayrıdır, evin içerisinde. Erkek hanımlarına eşit ilgi gösterir. Birisine gösterdiği ilgi fazla olursa, anlaşmazlık çıkar.

Kadınlar evlenme sırasına göre, evin içerisinde söz sahibi olurlar. Ama çoğunlukla idare ilk hanımın elindedir. O, ev işi bile görmez. Diğerlerini kullanır.

Kız çocukları, evin içinde açık elbiselerle gezemezler. (Kolsuz, yakası açık, boyu kısa gibi ..) Evdeki erkek kardeşlerine ve babasına karşı ayıp olur, düşüncesiyle. Ayrıcı böyle bir davranış sonucu eve meleklerin girmeyeceğine, dolayısıyla evin bereketinin kaçacağına inanılır.

Evin kadını, kıza nazaran daha serbesttir. Ancak o da kapının önüne, başı açık çıkamaz. Evin içerisinde de genellikle " yemeni " adı verilen bir baş örtüsü örter. Eve yabancı bir erkek geldiğinde, kadın yemenisinin altını kaldırarak, ağzını ve burnunu örter. Bu tip örtüye " yaşmak durmak " denir.

Hamile kadın, genellikle çirkin şeylere bakmaktan kaçınır. Bu kaçınmanın nedeni ; çocuğunun çirkin olacağı inancındandır. Çirkin şeyler de sakat ya da biçimsiz yaratılışlı , insanlardır. (Bu türlü inançlar için Bkz.:s. 21)

ÇOCUK TERBİYESİ İLE İLGİLİ BİLGİLER

Doğan çocuğun önce göbeği kesilir. Daha sonra tuzlu suyla yıkanarak, kundağa sarılır. Çocuk, bezinin üzerine toprak dökülerek kundaklanır. Buna "Belenme " denir. Çocuğu toprakla kundaklamak işi , toprak kirlendikçe yinelenir. Toprak kullanılmasının amacı, çocuğu üşütmemek ve bezi kirletmemektir. Çocuğun adı, ailenin en büyüğü tarafından (damadın babası, yoksa gelinin babası) sabah ezanından sonra koyulur. Ad koymak için özel bir gün yoktur. Yalnız cuma günü yeğlenir.

Ad koymak için, önce tekbir alınır ad koyan tarafından. Daha sonra üç kez çocuğun kulağına adı bağrılır. Çocuğa verilen adlarda ailenin geçmişteki büyüklerine adı yeğ tutulur.

Çocuk kırkını doldurunca yıkanır. Daha önce yıkanmaz. Yıkandıktan sonra su tasına su doldurulup, içine kırk kez parmak batırılır. Kırkbirinci kez batırdıktan sonra su, çocuğa dökülür. Buna çocuğun "Kırklanması" denir. Daha sonra çocuk kundaklanır.

Anne sütü olmayan çocuklara, ağızda çiğnenip bir tülbende sarılan üzüm verilir. Buna "sormuk" denir. Çocuk bununla bir süre oyalanır. Somut durumu daha iyi olan ailelerde ise, üzüm yerine lokum çiğnenip tülbende sarılır. Anne sütü olmayan çocuklara ayrıca süt de verilir. Sütü bozuk "soysuz" olur diye, herkesin sütünü emdirmezler.

Çocuğun yürümesini ve konuşmasını sağlamak amacıyla özel bir terbiye yolu uygulanmaz. Çocuk yürümeye başladığı zaman, ona yardımcı olunur. Elinden tutularak day day durdurulmaya çalışılır. Konuşmaya başlayınca da anne, baba, ekmek, su gibi her gün kullanılan sözcükler öğretilir.

Çocuğun ilk dişini gören kimse ona gömlek (iç çamaşırı)alır,armağan olarak. Ayrıca diş çıkardığından ötürü aile arasında buğday kaynatılarak, komşularla birlikte yenir. Buna "diş bulguru" denir.

Çocuğun çabuk diş çıkarması için de eline soğan verilir. Bu kaşıntıyı önler, diş etlerini pişirir. Hem de dişin çabuk çıkmasını sağlar.

AİLE ÇEVRESİ İLE İLGİLİ ÂDETLER

Teyze, amca, dayı, hala, bunların çocukları, dede, dedenin kardeşi gibi soydan gelen, kan yakınlığı bulunan kişiler arasında akrabalık bağlantısı kurulur. Ailenin sıkıntılı, sevinçli anlarında bunlar en yakın dostudur. İyi ya da kötü günlerde akrabalar birbirlerini arar ve yardımcı olurlar. Akrabalık bağlantıları iyi ilişkilerle sürer. Akrabalar arasındaki bağlılık güçlüdür.

Akrabalar birbirleriyle sık sık ilişkide bulunurlar. Özel günlerde - düğün, bayram, dini bir olay vb. - birbirlerine saygılarını belirtmek amacıyla konukluğa giderler. Bu konukluk akrabalar arasın-

da ailece olur. Küçükler büyükleri öncelikle arar. Büyükler de buna karşılık verir.

Teyze,amca, hala çocukları arasında evlenmeler olabilir. Daha doğrusu kan yakınlığı olmayanlar arasında evlenmeler görülür. Müftünün ya da din adamlarının vereceği fetvaya göre yakınlık derecesi saptanır.

Akrabalar arasında somut durumu bozuk olanlara da yardımda bulunulur. Akrabalar yakınlık derecesine göre önem kazanır. Yakın olanlarla ilişkiler daha içtendir. Aileyi baba, anne ve çocuklar oluşturur. Evlenen erkek çocuğu da çoğunlukla evde kalır. Böyle durumlarda gelin ve torun da aile bireyleri arasına katılmış olur. Kız çocukları evlenince evden ayrılırlar. Ailenin çocuk sayısı ortalama 3-5 arasındadır.

Bazen evde babaanne ve dede de bulunur. Anneanne bulunmaz.Çünkü anne ve babalar oğullarının yanında kalırlar. Ancak oğlu olmayan anneler kızının yanında kalabilir. O da kocası öldüğü zaman. Eğer kocası sağsa onunla birlikte oturur.

Yakın akrabalar ; amca, hala, dayı, teyze ve bunların çocuklarıdır. Uzak akrabalar da bunların dışında kalırlar. Örneğin; teyzenin torunları, dedenin kardeşinin çocukları vb. gibi...İki göbek sonraki akrabalar uzak sayılır.

Aile geçiminde tüm sorumluluk babanındır. Ondan sonra da anneye düşer. Babanın gelirine göre ailenin geçimi ayarlanır. Anne de katkıda bulunur. Bağ, bahçe varsa anne onların ekim, dikim işleriyle uğraşır. Bir de el işi yapabilir. Çorap, fanilâ örme, nakış, oya ve dikiş gibi ... Ailede kadın bunlardan başka işlerle uğraşamaz.

Çocuklar yetişinceye - zanaatlarını ve öğrenimlerini tamamlayıncaya - dek sorumlulukları yoktur. Yalnız anne ve babaya yardımcı olurlar. Kız çocukları ev işlerinde, oğlan çocukları da dışarı işlerinde (bağ, bahçe, varsa dükkân gibi ..)yardımcı olurlar. Erkek çocuğu yetişince ailenin sorumluluğunu bir parça da olsa yüklenir. Evlendiği zaman bile aileye somut yardımda bulunur.

Aile içinde terbiye etme ve ceza verme hakkı babanındır. Anne bu konuda söz sahibi değildir. Babanın yanı sıra dede de karışabilir. Dede babanın davranışlarına etkide bulunduğu gibi, doğrudan torununu da cezalandırabilir.

Ceza verme azarlama, kulak çekme, tokatlama, dövme biçiminde olabilir.

AİLE DIŞINDAKİ ÂDETLER

Erkekler selâm verirken sağ ellerini göğüslerinin üzerine koyarak, "Selâmın Aleyküm" derler. Selâmlamayı alan da aynı biçimde karşılık verir. Sağ elini göğsünün üzerine koyarak "Aleyküm Selâm" der. Ancak bu biçimde bir selâmlaşma genellikle yaşlı erkeklerde görülür. Genç erkekler birbirlerini selâmlarken "Merhaba" sözcüğünü kullanırlar.

Kadınların selâmlaşmaları daha değişik biçimdedir. İki kadın sabahleyin karşılaşırlarsa, birisi "Sabah şeriflerin hayırlı olsun" der. Öteki de "Âkıbetin hayırlı olsun" diye karşılık verir. Ancak karşılaşma akşam olursa "Akşam şeriflerin hayırlı olsun" , diğer saatlerde olursa "Bu zamanın hayırlı olsun" sözcükleri kullanılır.

Kadınlar yalnız tanıdıkları kimselerle selâmlaşırlar. Oysa erkeklerde durum böyle değildir. Erkekler tanımadıkları ama aynı mahallede oturdukları kimselere, kentin ileri gelen kimselerine de selâm verirler. Kahvede oturulurken gelen bir yabancı da "Hoşgeldin" ya da "Merhaba" sözcükleriyle selâmlanır.

Genellikle gençler yaşlılara karşı saygılıdırlar. Yolda giderken yaşlıların önüne geçmezler. Ellerinde ağır bir şey görürlerse yardım ederler. Yaşlı bir kimseye gerektiğinde yer verirler. Yaşlıların oturduğu yerde gençler oturmaz. Yaşlı ve gençlerin gittiği kahveler bile değişiktir. Gençler tanısın ya da tanımasın yaşlı bir kimsenin yanında içki, sigara içmezler.

Bu saygı biçimi kadınlar arasında da aynıdır. Kadınlar erkeklerin önünden geçmezler. Kadın şeytan olarak nitelendirilir. Bu yüzden erkeğin önünden geçerse, erkeğin işinin doğru gitmeyeceğine inanılır. Bu duruma "erkeğin sakalını kesmek" denir.

Kadın her zaman erkeğe karşı saygılıdır. Haklı da olsa fazla konuşamaz. Özellikle genç gelinler kayınvalide ve kayınpederden ses saklarlar. (Ses saklama :Kısık sesle, duyulmayacak biçimde, dudakları fazla açmadan konuşmak.)

Erkekler odanın üst tarafında; kadınlar da odanın alt tarafında, kapıya yakın otururlar.

Ölüsü olanlara tüm tanıdıkları, komşuları, akrabaları ölenin evine giderek baş sağlığı dilerler. Baş sağlığı dileğinde el sıkılmaz "Başınız sağ olsun, Allah geride kalanlara ömür versin" gibi sözcükler kullanılır. Böyle durumlarda kısa süre oturulur. Çay, kahve gibi ağırlamalarda bulunulmaz.

Düğün, sünnet düğünü, ev yaptırma, ev satın alma durumlarında ve bayramlarda armağanlar verilir. düğünde gelinin gereksinmelerine göre bakır, porselen takımları, havlu, bilezik, altın, küpe yüzük,

banyo takımı vb. gibi armağanlar verilir. Armağanlar yakınlık derecesi ve somut güce göre değişir, Düğüne gelen herkes armağan verir. Armağanlar gelinin eşyaları gitmeden önce gelin evine getirilir. Yakınlar gelinin eksiklerini sorup ona göre armağan alrlar.

Sünnet düğününde de çocukla ilgili armağanlar verilir. Para , oyuncak, nazar altını, saat, elbiselik kumaş vb.gibi .. Bazen bakır tencere gibi armağanlar da gelebilir. Armağanlar çocuk sünnet olduktan sonra sünnet evine gider. Dolayısıyla sünnet çocuğuna geçmiş olsun denir.

Ev yaptırana ya da alana da ayna, seccade, battaniye, havlu, bakır tencere gibi ev için gerekli olan armağanlar, yakınlık derecesi ve somut güce göre verilir. Götürülen armağanların anı olarak kalabilmesi düşünülür. Bu yüzden uzun süre kalabilecek armağanlar alınır.

Bayramda genellikle çocuklar sevindirilir. Çocuklara para ve çerez verilir. Şak leblebi (yarım leblebi), kavurga(sacda kavrulmuş buğday), kabak çekirdeği, kuru üzüm, ceviz karıştırılır. Buna "çerez" denir. Armağanlar çocukların ceplerine koyulur. Çok yakın akrabalar çocuğa elbiselik kumaş, şapka, ayakkabı gibi armağanlar verebilir. Bu da bayramdan önce verilir. Bayram günü yine çerez ve para verilir.

Armağan vermedeki amaç, armağan verilen kemsenin hatırını saymak ve ona bağlılığı belirtmektir. Küçükleri ise sevindirmek amacıyla armağan verilir. Eşya değiştirmesine benzeyen armağan vermeler görülmez.

YEMEK GÖRGÜSÜ İLE İLGİLİ ÂDETLER

Günde kaç öğün yemek yendiği kesinlikle belli değildir. Çoğu kez karnı acıkan eline bir dürüm alır, yer. (Dürüm: Kendilerinin yaptığı özel ekmekleri olan yufka ekmeğinin içerisine -yumurta, peynir, kıyma, yaprak dolması, yumurtalı fasülye kavurması, domates salatası, su böreği, pirinç pilavı, kuru fasulya, yoğurt, biber turşusu gibi - çeşitli yiyecekler koyularak, uzun sigara böreği biçiminde sarılır. Buna "dürüm" denir.

Yufka ekmeği: Çok büyük açılmış ve sac üzerinde pişirilmiş yufkaya denir. Bkz. : s. 56) Ama öğün sayısını kesinlikle belirtmek istersek, iki olduğunu söyleyebiliriz.

İlk öğün saat 10.00 -11.00 arasıdır. Makarna, bulgur pilavı ya da çorba yenir. Çorbalar ; erişte çorbası, düğü çorbası, ve sütlü çorbadır. Kışın tarhana çorbası da yapılır. Bunların yanında yufka ekmeği yenir, her zaman. Yemekler sokumla (lokmayla) yenir. Yalnız çorbalar tahta kaşıkla içilir. İlk öğünde bulamaç da yenir.

(Bulamaç:Pekmez suda eritilip, unla pişirilir. Üzerine tereyağ dökülür.Buna "pekmezli bulamaç" denir.Bir de un tereyağında kavrularak, su dökülüp karıştıra-karıştıra pişirilir.Buna da" ā bulamaç" denir.)

İkinci öğün akşamdır. Akşame ezanı okununca herkes sofrada toplanır. Erkekler akşam eve geldikleri için, özenilerek çeşitli yemekler yapılır. Yemekler: Kışın; ā pakla(kuru fasulye), gö pakla(kurutulmuş yeşil fasulye),kuru bamya, gendime(dövmeden etle pişirilen pilav),piriş(pirinç) pilavı, patlıcan kurusu, nohutlu yahni, mantı, kebaplı yahni, yaprak dolması, çorba, erişte pilavı, yumurtalı sucuk, pastırma, kıymalı yumurta, soğan yahnisi gibi yemekler yapılır.Yazın yapılanlar ise; karnıyarık, patlıcan çanağı(=Güveç patlıcan. Bkz.:s.), yeşil fasulye, patlıcan cacığı, kabak cacığı(Çok küçük doğranan patlıcan ya da kabaklar bulgurla birlikte kıymalı pişirilir.) gibi yemeklerdir.

Yemeğin üstüne genellikle meyve yenir. Çoğu kez üzüm ve karpuz.. Kışın ise pekmez ya da kayısı yahnisi(Bkz.:s.58)yenir. Reçeller, tarhana kavurması(Üzüm şırasından, düğü ile kavrularak yapılan bir çeşit tatlı.),pekmezli bulamaç da yenen diğer tatlılardır.

Sofradan kalkıldıktan sonra kahve içilir.

Erkekler ve büyükler sofranın üst tarafına oturur. Ondan sonra kadınlar, en alt tarafa da çocuklar oturur. Herkes aynı tabaktan yemek yer. Evin büyük erkeği yemeğe başlamadan, diğerleri başlayamaz. Yemeğe, evin büyüğü besmele çekip başlar.Bazen geçmişlerin ruhuna fatiha da okunabilir. Fatihayı yemeğe çağırılan konuk okur.

Sofrada konuşulmaz, gülünmez. Evin büyük erkeği yemeğin iyi tarafını yer, sofranın iyi yerinde oturur. Onlara ayrıcalık tanınır.Yemek yendikten sonra, sofra ortada tutulmaz, hemen kaldırılır. Yemek süresince meleklerin ayakta beklediğine, onları bekletmemek için sofranın çabuk toplanması gerektiğine inanıldığı için.. Yerdeki kırıntılar da süpürülür.

Yemek sinilerde yenir.(Sini:Dövülmüş bakırdan, kenarsız büyük tepsi.) Çeşitli büyüklükte siniler olur. Yemek yiyenlerin sayısına göre bunlardan birisi kullanılır. Sininin altına sofra örtüsü serilip, üzerine sini altı konulur. Sini altı; sininin yükseltilmesi için konulan, 30-40cm.yüksekliğinde tahta bir yükseltidir.

Yemek koyulan tabağa lenger denir. Lenger; dövme bakırdan yapılan, ortası çukur, kenarları yazılı ya da dilimli bir tabaktır. Kenarındaki yazılar anlamlıdır. Tabağı yapanın adı, yâ Muhammed gibi sözcükler yazabilir. Çatal yalnız kızartma yaparken kullanılır, yemekte kullanılmaz. Kaşıklar tahtadır. Yemek tabağı sininin ortasına koyulup,kenarına yufka ekmekler ve kaşıklar dizilir. Sofraya oturan, sofra ör-

tüsünü dizine çeker. Sofraya diz çökerek oturulur. Bağdaş kurmanın saygısızlık olduğuna inanılır.

Yemekten sonra, çoğunlukla eller çorayla yıkanır.(Çora:Kaygan, kiri alıcı, killi bir toprak çeşiti.)Sabun az kullanılır.

Konuk sofrasının en belirgin özelliği, yemeğin çeşitli olmasıdır.Konukların, yemek takımları da ayrıdır. Bu takımlar porselen olabilir. Örneğin; zeytinyağlı dolma, kayık porselen tabağa koyulur.Sofra örtüsü de ayrıdır. Sofra örtüsünden başka peçete yerine sumat peşkiri kullanılır.(Sumat peşkiri: 2m. uzunluğunda, 50cm. eninde ak bir bez.) Bu bez sofraya oturanların önüne dolanır.Konuklara verilen kaşık da demirdir.

Sofrayı gelin varsa o, yoksa evin kızı kurar.Erkek konukların yanına kız girmez. Kızların yapacakları işi, genç erkekler yapar.Ancak ailece-kadın, erkek karışık-yenen yemeklerde, evin genç gelini ve kızı görevlidir. Her çeşit yemek sofranın yanına dizilir.Konuk-yemek çeşitlerini görür, ona göre istediğini yer.

Eğlencelerde, kışın teli teli(pişmaniye) çekerler. Teli teliyi,genellikle erkekler çeker. Şeker ve unla çekilir. Şeker, koyu ağda kıvamına gelince, bir tepsiye unun üzerine koyulup, sürekli unla ovalanır. Ovalandıkça tel tel dağılır. Yazın da meyve çıkarırlar.

Kıra gidileceği zaman, evde yemek yapılmaz. Kırda pişirilir.Yalnız zeytinyağlı dolma, börek gibi yiyecekler evde pişirilir. Kırda ise çoğu kez etli bulgur pilavı ve patlıcan söğüşü yapılır.

Hamam için yemek yapılmaz. Meyve ve peynir götürülür. Çarşıdan simit alınır. Simit aynı zamanda lüks sayılır. Hamama kiraboğlu turşusu(Ekşi, leblebi büyüklüğünde, ufak çekirdekli, yabani ağaçlarda biten, al renkli bir çeşit meyveden yapılır.)ve üzüm turşusu da götürülebilir. Hamamda kalma süresi herkese göre değişir. Bir saat da kalan olur, üç saat da... Hamamda eğlence yapılmaz, gelin hamamı dışında.

ÖLÜMLE İLGİLİ ÂDETLER

Ölüm tüm insanların ortak sorunudur. Her yerde olduğu gibi Nevşehir'de de, ölen kimsenin ardından tören yapılır. Önce ölen kişinin ölümü, yakınlarına duyurulur. Daha sonra her ölüye yapıldığı gibi çenesi çekilip, ayakları bağlanır ve giysileri soyulur. Ölüm sabah olursa öğle namazına, öğleyin olursa ikindi namazına yetiştirilmeye çalışılır. Öğleden sonra olursa, ölü ertesi güne bırakılır. Gömüleceği günün sabahı camide salâsı verilir.

Ölü gömüldükten sonra hoca ve ölenin yakınları ölenin evine gelir. Ölenin sağlığında yaptıkları anılır. Bu arada ev halkı avutulmaya çalışılır. Akşam yemeği hep birlikte yenir. Yemek, komşular ve

akrabalar tarafından getirilir. Kirli çatal, kaşık ve kapların yıkanması işinde ev sahibi görevlidir. Bu durum üç-dört gün böyle sürer. Üzüntülü ailenin üzüntüsü giderilmeğe çalışılır.

Hoca, ölünün gömüldüğü gece yemekten sonra, ölünün ruhuna dua okur. Hocanın bu davranışı üç gece yinelenir. İlk gece ölenin çok yakınları da ölü evinde yatabilirler.

Ölünün ardından helvası dağıtılır.(Tahin helvası, çarşıda yapılan pidelere koyularak dağıtılır.) Uygun bir zamanda mevlit okutulur. Mevlit için özel bir gün yoktur. Örneğin; kırk'ı, elli iki'si gibi.. Daha sonra da devrine oturtulur. Dolayısıyla"ıskat ve vasiyeti"yerine getirilmiş olur. Devrine oturtma işleminde, hoca ölenin somut durumuna göre para saptar. Bu para ölen kimsenin, yalan yere ettiği yeminlerin ve tutmadığı oruçlarının karşılığı olarak yoksullara dağıtılır. Buna "ıskat" adı verilir.

Ölenin giysileri de yoksullara dağıtılır. Üzerinden çıkan giysiler, yattığı yatak-yorgan mutlaka yıkanır. Yıkanmazsa canının içinde kalacağı düşünülür. Diğer eşyaları da kanuni mirasçıları arasında bölüşülür. Ölen, ailenin reisi(erkeği)ise ev bozulmaz. Anne o düzende oturur.

Kandillerde ve benzeri uğurlu günlerde ölenin ruhu için camilere gaz, yoksullara simit dağıtılır.

ΕΘΝΙΚΟΝ ΑΡΧΑΙΟΝ
ΕΚ · ΠΡΑΞ

İNANÇLAR

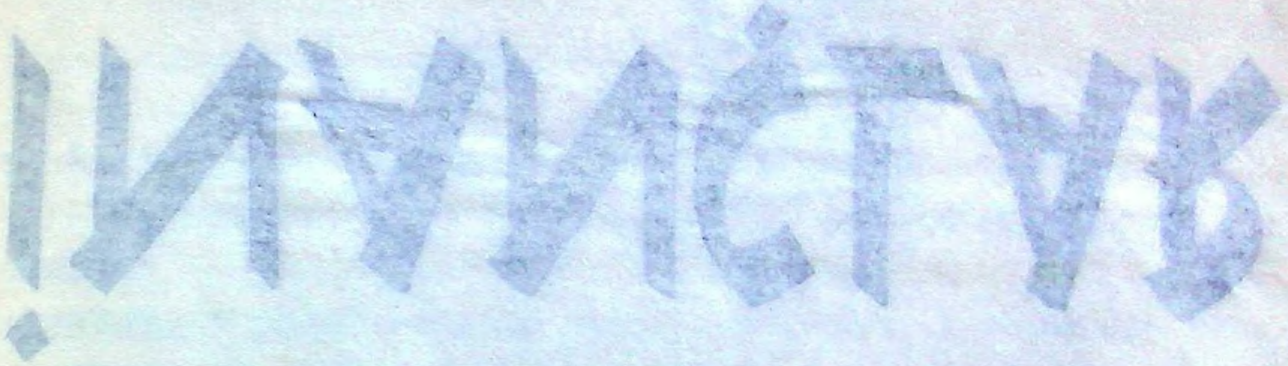

HASTALIKLA İLGİLİ İNANÇLAR

1) Hastalığın her zaman Allah'tan geldiğine inanılır.

2) Karın ağrısı (tatarcık), baş ağrısı gibi hastalıklarda doktora gidilmez. Elinin iyi olduğuna inanılan bir kişiye ovdurulur.

3) Bazen de baş ağrıyınca nazar değdi diye okutulur.

4) Vücutta çıban çıktığı zaman, kıncıyla merhem gibi bir ilaç yapılarak "Kutnu" taşı denilen bir taşla ovulur. Kutnu taşı herkeste yoktur. Bu taş soydan kalır ve ancak bu taşa sahip olanlar onu kullunabilir. Merhem ; meres pakırı (Miras düşen bakırın altının karası), ocak kurumu, bal ve kınayla yapılır.

Merhemin sürüldüğü uğurlu taşı, yaşlı bir adam düşünde gördükten sonra, derenin kıyısından bulup getiriyor. Birini kızına, birini oğluna vermek için..

5) İshal ve dizanteri gibi hastalıklarda tuğla ısıtılır, üzerine sirke dökülüp buharına oturtulur.

6) Sıtmalı hastayı hocaya okuturlar. Hoca okuduktan sonra koluna iplik bağlar, hastanın.

7) Deliyi de hocaya okuturlar, cin ya da şeytan çarptığı inancıyla..

8) Ağaç ve duvar diplerine çiş yapılmaz, cin çarpar diye..

9) Soğan kabuğu sokağa atılmaz, şeytan çarpar diye..

10) Gece soğan kabuğunun üzerinden atlanmaz, şeytan çarpar diye..

11) Yatırlara mum adarlar.

12) Yaralar bal mumu ve bal peteğinden yapılan tütsüye tutulur, dibinin mikrobunu öldürmek için.

13) Merez pakırının karası, kabakulaklı hastanın, çenesinin altına ve kulak çevresine sürülür.

14) Gece ıslık çalınmaz. Şeytan toplandığına inanılır.

ÖLÜMLE İLGİLİ İNANÇLAR

1) Altı kara - tencere, tava, kazan vb. gibi- olan eşyalar, isteyenlere gece verilmez. İyi sayılmaz. Evden ölü çıkacağına inanılır.

2) Ölü rahat ölürse amelinin iyi olduğuna (cennetlik olduğuna), Ölürken çok sıkıntı çekerse, amelinin iyi olmadığına(Allah'ın sevgili kulu olmadığına) inanılır. "Dünyada çok yaptı da ölmedi" denir.

3) Mezarlardan kadının baş ucuna dikilen taş kısa, erkeğinki uzun olur.

4) Gece çiğnenen sakızın ölü eti olduğuna inanılır.

5) Genç kızların evlenmesi ve genç evlilerin aralarının iyi olması amacıyla büyü yapılır. Bunu yapan özel hocalar vardır.

6) Ölünün giysileri yıkanmazsa, canının içinde kalacağını inanılır. (Bkz. :Ölümle ilgili âdetler.)

ÇOCUĞA DEĞGİN İNANÇLAR

Çocuk olması için :

1) Çocuğu olmayan kadınlara çeşitli baharatlar döver, kaynatır ve içirirler.

2) Yatırlara adaklar adarlar.

3) Yatırlara kurbanlar keserler.

4) Kadının beline "Teli" adı verilen bir ara ilâcı sarılın.

Çocuk doğmadan önce cinsiyetinin saptanması :

1) Doğacak çocuk karnın sağında ise erkek, solunda ise kız olur.

2) Doğum yapacak kadın çok konuşur ve söylenirse erkek, az konuşur ve ağırbaşlı olursa kız olur.

3) Doğum yapacak kadının memesi kararırsa kız, kahverengi olursa erkek olur.

4) Doğum yapacak kadının yüzünde keklik çili olursa erkek, az olursa kız olur.

5) Doğum yapacak kadının karnı sivri olursa erkek, yayvan olursa kız olur.

Çocuğa ad koyma :

1) Çocuğa büyük baba, özellikle babasının babası ad koyar. Büyük baba olmadığında çocuğun adını baba koyar.

2) Ad, sabah namazından sonra koyulur.

3) Ad koyacak olan kimse çocuğu kucağına alır ve tekbir getirerek adını kulağına üç kez seslenir.

4) Ad vermede soydaki yaşlı kimselerin adları yeğlenir.

Kırk günle ilgili olanlar :

1) Kundaktaki çocuk eğer kırk gün içinde odada yalnız bırakılırsa albasar.

2) Yeni doğan çocuğun gözü kırk gün açılmaz (ışığa baktırılmaz), şaşı olur diye..

3) Kırk gün çocuk yıkanmaz, üşütmesin diye..

4) Çocuğun bezi kırkkının içersinde dışarıda bırakılmaz. Bunun iyi olmadığı söylenir.

5) Çocuğun gözüne kırk gün sürme çekilir. (Özellikle kız çocuklarına). Gözü büyük olsun diye..

6) Çoçuk kırkının içndeyken ağlatılır. Gözü iri olsun diye.. (Göbeği düştükten sonra pek ağlatılmaz. Çünkü göbek pişkin olmadığından dışına fırlayabilir.)

Çocukla ilgili olanlar :

1) Çocuk doğduğu zaman dağlanırsa güçlü ve dayanıklı olur.

2) Çocuk elenmiş temiz toprağa belenirse, toprak denli sağlam olur.

3)Çocuğa gök boncuk ve muska takılırsa nazar değmez.

4) Kız çocukları yatırılırken başı yastıktan geriye sarkıtılır. Boynu uzun olsun diye..

5) Çocuğun düşen göbeği denize atılırsa, büyüyünce varsıl olur.

6) Yürümeye başlamadan tırnağı kesilirse,çocuk hırsız olur.

Lohusayla ilgili olanlar :

1) Lohusa kadının odasında iğne işi yapılırsa, çocuğun göbeği iltihap olur.

2) Lohusa kırkının içersinde bir odada tek başına bırakılmaz. Bırakıldığı zaman baş ucuna Kur'an, kapının arkasına da süpürge koyulur. Lohusayı albasmasın diye yapılır.

3) Lohusanın altına üşütmesin diye toprak dökülür.

4) Doğum yapan kadın kırk gün evden dışarı çıkmaz, kırk başmasın diye..

5) Lohusayken hasta olan kadını al basar.

6) Çocuğun ilk yaptığı çişi kapının eşiğine ya da halının altına koyulur. Lohusayla, bakmaya gelenlerin nazar değmemesi için..

7) Kırk basmasın diye, iki lohusa kırkı çıkmadan görüştürülmez.

8) Kırk basmasın diye, lohusa ölü yerine gitmez.

KÖTÜLÜKLE İLGİLİ İNANÇLAR

1) Boy abdesti olmayan kadın, küpten turşu alamaz. Turşunun kararacağına inanılır.

2) Sirkenin başına güneş inerken gidilmez. Sirkenin renginin kararacağına inanılır.

3) Gece tırnak kesilmez. Günah olur diye..

4) Akşam ezanı ev süpürülüp, çöpü sokağa atılmaz. Bunun yokluk getireceğine inanılır.

5) Genellikle salı günü el işi başlanmaz. Sallanıp kalacağına yani geç biteceğine inanılır.

6) Cuma günü salâdan önce ev süpürülmez. Bu gün meleklerin eve abdest almaya geldiğine inanılır. Ev süpürülürse onlara vurulabilir, bu yüzden süpürülmez.

7) Gece tavukların bağırması, deprem olacağının belirtisidir.

8) Köpek kapının önünde ulursa, mahalleden ölü çıkacağına inanılır.

9) Baykuş hangi evin damında öterse, o evden ölü çıkacağına inanılır. (Hayırlı kuşdenir, baykuş'a).

10) Tuvalette konuşulmaz, günah diye ..

11) Sofrada konuşulmaz, günah diye ..

12) Sofra bekletilmez. Yemek boyunca meleklerin ayakta beklediğine, onları yormamak için sofranın ivedi toplanması gerektiğine inanılır.

ŞİİR İLE İLGİLİ BİLGİLER

ŞİİR İLE İLGİLİ BİLGİLER

ES(1)

MANİLER

7 Heceliler ;

1. Ak dudu hurma sandım
Sesini turna sandım
Bıyığının telini
Çiğ ipek, sırma sandım [1]

2. Ak kâğat, mavi kâğat
Ağlarım saat saat
Sen orada ben burda
Ne derman kaldı, ne takat [1]

3. Ayna attım duvara
Sanki düştü pınara
Yiğidin yakışığı
Elindeki sigara [2]

4. Bohçamı aldım kaçtım
Başıma işler açtım
Aç kapıyı sevgilim
Ben bu candan vazgeçtim [1]

5. Cevizin dibi oyuh
Ağlarım goyuh goyuh
Sen or(a)da ben burda
Benzimiz soluh soluh [2]

6. Çayda çanah gırıldı
Gız oğlana vuruldu
Olan almam didikçe
Kız boyuna sarıldı [2]

7. Çiğ sütten kaymak olmaz
Güzele doymak olmaz
Eğil bir yol öpeyim
Yolcuyum durmak olmaz [2]

8. Çini tabakta al var
Topukta pembe şal var
Kız Allahın seversen
Diz gel Allaha yalvar [2]

9. Çorap ördüm mil inen
Dürdüm büktüm gül inen
Hinci serhoşum gelir
Otuz iki dil ilen [2]

10. Damdan dama ip atar
Kızlara çalım satar
Çalımına tığ(a-y)ım
Mitil yorganda yatar [2]

11. Elma attım al gelin
Yanakları bal gelin
İnşallah kocan ölür
Sen de bana kal gelin [2]

12. Gaynanam gara harar
Ölürse bana yarar
Öldü(ğü)nü aramam
Kefini bana zarar [2]

13. Gücücük innesine
Ben yandım cilvesine
Beni çoban dutsunlar
Güzeller sürüsüne [1]

14. Halı doğurum halı
Bitmiyor gavır malı
Halı icad olalı
Kızların benzi sarı [2]

---

1 H.A.

2 Nevşehir Yıllığı.

MARİFET

7 Hecelifer :

1. Ak duds hurma ısadım
Seslal turna ısadım
Sırçjıran telini
Dığ ispk, sirma ısadım

2. Ak kağıt,mavi kağıt
Ağlarım sust sust
Sen orada ben burda
Ne derman kaldı, ne tabat

3. Ayna sttım duvara
Sanki dügtü pınara
Kiğidin yakıpçı
Kimdeki ciğara

4. Bohçam çıkım kaçtım
Beşıma ışlar açtım
Ay kapıyı sovğlim
Ben bu canden vazgeçtim

5. Cevizin dibi oyuk
Ağlarım soyuk soyuk
Sen or(a)da ben burda
Benimle solun solun

6. Çayda çamuk çırılak
Ora oğlanı vırılak
Olan olmam dilikçe
Kız boyuna varılak

7. Çiğ sütten kaymak olmaz
Güzelo doymak olmaz
Bğıl bir yol öpeyim
Yolcuyum durmak olmaz

---

1 R.A.

2 Koyunlu Kilikya.

8. Çiçi tabakta ei vaz
Çoğukte pamba çeğ var
Kız ilişkin sevmeden
Diş geğ Allahe yalvar

9. Çorap ördüm ağ ilan
Dikdim bikdim çil ilan
Ainel sormeme eğlir
Olur ikt dil ilan

10. Başlan dam ip atar
Kızların çalım artar
Çalarım (ğ(a-y)ın
Aiti yorgunda yatar

11. Ekin attım el çalın
Kavakların bel çalın
Ingilah kaçan bilir
Sen de bana bal çalın

12. Sayırsın çıra bulur
Ölüre bana yarar
Ölüm(ün)ü kimse
Kaçtaı kapa çıkar

13. Üzüldük lamanına
Sen yanına oliveline
Beni yoksa sofranda
Ölmeler ahvalına

14. Kalı kağırım kalı
Ayhaliyor çayır kalı
Kalı iaaf olaks
Kızların kaaat sayı

15. İlengerde su durur
Olan mendil yudurur
Ben gaşdısam ben gaşdım
Mıhdar neden gudurur ?[2]

16. Kalbimin ardı sarmaşık
Sana oldum ben âşık
Yar aklıma gelince
Elimden düştü kaşık[3]

17. Kaleyciğin özleri
Salkım tutar buzları
Delağanlılar giderken
Sana tutar kızları[2]

18. Karanfilsin darçınsın
Neden böyle hırçınsın
Ne büyüksün,ne küçük
Halisbenim harcımsın[1]

19. Karanfil diken diken
Sevdiğim seni gül iken
Kıymetini bilmedim
Fırsat elimde iken[1]

8 Heceliler ;

1. Davulumun ipi gaytan
Arkamda kalmadı miltan
Verin ağalar miltanı
Alayım arkama miltan[3]

21. Karanfil katmer olsa
Sevdiğim esmer olsa
Sevdiğimin yanağı
Akşama iftar olsa[1]

22. Maniyi baştan söyle
Kalemi kaştan söyle
Karnıyı açlığını
Ekmekten aştan söyle[2]

23. Mektup attım sokuya
Gelen geçen okuya
Kızlar düşmüş şaraba
Gelinler ırakıya.[3]

24. Mektup yazdım acele
Al eline hecele
Mektup benim vekilim
Al koynunda gecele[1]

25. Patatesi haşladım
Soymaya başladım
Yar aklıma gelince
Ağlamağa başladım[2]

---

1 H.A.
2 Nevşehir Yıllığı
3 V.D.

TÜRKÜLER

Ben de yandım şu derenin kurdundan,
Koyun meler, kuzu gelmez ardından,
Ben de yandım bu dünyanın derdinden;
Giymez olaydım da ben bu işliği,
Anası yavrunun gelmez dışlığı,
Kadir Mevlâm da söndürdü benim ışığı.[1]

Gökteki yıldızın üç terazi
Poyrazları kaldı geçti birazı
Bizemiydi bu feleğin garazı
Felek beni taşa çaldı neyleyim.

Gökteki yıldızı fenermi sandın
Sevip ayrılmayı hünermi sandın
Beni bu sevdadan dönermi sandın
Felek beni taşa çaldı neyleyim.

Bir çorap başladım başlı başına
Felek ağu kattı tatlı aşıma
Yedi sene düştüm yarin peşine
Felek beni taşa çaldı neyleyim.[2]

KAYALAR

Kayalar yarılmasın
Söyleyen yar darılmasın
Darılırsa darılsın
Ellere sarılmasın
Nesinede yavrum nesine
Sigarada sokmuş fesine

Kayalar merdin merdin
Kim bilir kimin derdin
Ağaçlar kalem olsa
Yazılmaz benim derdim
Nesine de yavrum nesine
Sigara da sokmuş fesine

---

1 H.A.
2 Nevşehir Yıllığı

Kayalar oylum oylum
Geliyor selvi boylum
Selvi boylum gelirken
Şen olur benim gönlüm
Nesinede yavrum nesine
Sigarada sokmuş fesine[1]

GESİ BAĞLARI

Gesi bağlarında kaynar kum idim,
Kandiller içinde yanar mum idim,
Sıladan kesilmez umudum
Gesi bağlarında bir top gülüm var,
Hiç Allah'dan korkmaz sana bana ölüm var.

Gesi bağlarında bir tarla incir,
Kollarım kelepçe, boğazım zincir,
Zincirin yerleri hiç durmaz sancır.
Gesi bağlarında bir tarla nohut,
Ana ben ölüyom, bana bir Kur'an okut
Eğer cenazeme yetişemezsen,
Dolan çevrem bir vakit, mezarımın başını[2]

ŞEN OLASIN ÜRGÜP

Şen olasın Ürgüp
Dumanın tütmez
Dumanın tütmez
Kıratım acemi
Konağı tutmaz
Konağı tutmaz
Oğlumuz pek küçük
Yerimi tutmaz
Yerimi tutmaz
Cemal'ım Cemal'ım
Algın Cemal'ım
Al kanlar içinde
Kaldın Cemal'ım

---

1 Nevşehir Yıllığı
2 E.Ş.

Ürgüpten çıktığımı görmüşler
Kır atımın gidişinden bilmişler
Beni atımın gidişinden bilmişler
Beni öldürmeye karar kılmışlar
Beni öldürmeye karar kılmışlar
Cemal'ım Cemal'ım
Algın Cemal'ım
Al kanlar içinde
Kaldın Cemal'ım [1]

Taze biber dolması
Pek hoş olur yemesi
Pek gücüme gidiyor
Öpüp, sevip ayrılması
Oy Memmedim, oy süvarim

Koyunumuz yaylada
Şimdi Memmedim gelir
At oynata oynata
Oy Memmedim, oy süvarim [3]

Yüce dağ başında namlı kar idim
Esdi rüzgâr yağdı yağmur eridim;
Eskisinde sevgili yarin ben idim,
Şimdi geriden bakan yar ben oldum.

Yüce dağ başında yanar bir ışık.
Düşmüşüm sevdana olmuşum âşık,
Yüce dağ başından indiremedim,
Yönünü yönüme döndüremedim,
Öyle bir yosmayı kandıramadım. [2]

---

1 Nevşehir Yıllığı
2 F. D.
3 İ.S.

GÜZEL NEVŞEHİR HATIRASI

Memlekete geldim adı Nevşehir
Çayırlar yeşermiş sanki bir nehir
Kuzular otluyor ne olur Ahir?
Ahiri koyudur, o kuzununda

Baktım kalesine ortası uçmuş
Salahane binası hep birden göçmüş
Yapılmış mezbaha haddini aşmış
Ahiri virandır, o binanında

Bozuş köprüsünden gelip geçenler
Gelip çeşmesin suyun içerler
Su arkının çayırını biçerler
Ahiri ot olur,o çayırında

Kadiraha baktım dibi görünmez
Hayatın neşesi kalpten silinmez
Bekarlığın hal ahvalli bilinmez
Evlenmektir bekarlığın sonuda

Karşı dağın aşmış badem ağacı
Sürülmüş tarlalar bekler ilâcı
Boş gezme İbrahim bu hayat acı
Bağ değil mi o tarlanın sonuda ?

Halil İbrahim der ki bunları yazdım
Mısra yapıp hemen sıraya dizdim
Sılayı derkedip çok gurbet gezdim
Ahiri vatandır, o sılanında [1]

Halil İbrahim

NEVŞEHİR DESTANI

Serteser gezdim bütün cihanı
Nevşehir resmince şehir görmedim
Emsali var ise göster bir hani
Nevşehir resmince şehir görmedim.

---

1 Nevşehir Yıllığı

Yiğit olmayanda perde ar olmaz
Sözüne durmayan adam er olmaz
Avanos, Ürgüp, Arapsun üçü bir olmaz
Nevşehir gibi şehir görmedim.

Koçhisar'a zordur daima gitmesi
Hamam merkezinde matağ satması
Aksaray iyi yurt çoktur sıtması
Nevşehir gibi şehir görmedim.

Kırşehir,Develihisar güzelim yeri
Ulukışla ile maden insanın harı
Âşıklar bilirler Niğde'yi Bor'u
Nevşehir gibi şehir görmedim.

Everek Erciyes'in ardından geri
İncesu altı saat oradan beri
Ulubedestenli koca Kayseri
Nevşehir gibi şehir görmedim.

Sivas'a varınca eğledim hata
Dedim burda durma giderim Tokat'a
Yılancık ocağını gördüm varınca kata
Nevşehir gibi şehir görmedim.

Yozgat, Çorum, Merzifon, Samsun'dan dön geri
Sungurluğu görün, gelirken yolda Çankırı
Merkezin hükümet oldu şimdi Engürü
Nevşehir gibi şehir görmedim.

Herkes matağını meydanda satsın
Ehli âşk olanlar gaygısız atsın
Mecidiye, Bâlâ, Kalaycık ham yüzü batsın
Nevşehir gibi şehir görmedim.

Çubuk çerkeşe varırsan olursun yaş
Sivrihisar'da görürsün çok taş
Beypazarı, Nallıhan, Köstebek, Ayaş
Nevşehir gibi şehir görmedim.

Geyve'yi sorarsan hesaba kata,
Taraklı, Torbalı oradan öte,
Sapanca'yı geç inen İzmit'e
Nevşehir gibi şehir görmedim.

Hiç durmaz akar gözümün yaşı
Ah ettik erittik dağ ile taşı
Bursa, Eskişehir şehirler başı
Nevşehir gibi şehir görmedim.

Serteser gezdik büsbütün dünya,
Varamadım Girid'e görmedim Hanya
Evliyalar başı sorarsan Konya,
Nevşehir gibi şehir görmedim.

Seydişehir, Beyşehir, hiç gelmez dile,
Sillenin güzeli benzemiş güle,
Gelirsen eğlenme sen Ereğli'ye
Nevşehir gibi şehir görmedim.

Çoban olup ta koyun güdene,
Aşkolsun yurduna sağlama gidene
Tarsus, Mersin, Yarcuvat, Silifke, Adana
Nevşehir gibi şehir görmedim.

Osmaniye'nin içinden çabuk geçsinler,
Fevzi Paşa'ya varıp bir su içsinler,
İslahiye şehrinden çabuk çıksınlar,
Nevşehir gibi şehir görmedim.

Varsa affedin bu sözde kaba,
Yalan söz söylemem inanın töbe
Bozulmuş vardım da Şam'a, Haleb'e
Nevşehir gibi şehir görmedim.

Hesap et gezdik dünya dört köşe,
Sıtkile başladık sorarsan işe
Kilis'i, Antap'i gezdim geldim Maraş'a
Nevşehir gibi şehir görmedim.

Severim Nevşehir'i ta ezelden candan,
Nere varsak destan isterler benden,
Yahya der: Vatan sevgi imandan
Nevşehir gibi şehir görmedim.[1]

Aşık Yahya

NİNNİ (NENNİ)

Nenni dedim de nenniylen yatırdım.
Arka verdim gam yükünü götürdüm.
Hz. Yakup gibi de ben babasını yitirdim.
Nenni yavrum nenni
Uyu yavrum uyu
Uyu yavrum büyü
Nennisi de beni yakar.
Ağlasam dertlerim kakar.
Şimdi gelir annesiyle,
Babası hatrını yıkar
Nenni yavrum nenni
Uyu yavrum uyu
Uyu yavrum büyü
Zerdalinin sarısı, dibine dökülür irisi.
Yok ki gelsin çocuğumun dayısı.
Nenni yavrum nenni
Uyu yavrum uyu
Uyu yavrum büyü[2]

İLÇE HALK BİLGİLER

---

1 Nevşehir Yıllığı
2 H.A.

---

1 Bevgeble Tilfalls
2 S.A.

SÖZ İLE İLGİLİ BİLGİLER

BIBLIOTEKA
NAUCZYCIELSKA
205

YÖREDE KULLANILAR DEĞİŞİK SÖZCÜKLER

- A -

Aba = Anne
Acer = Yeni, taze
Ağdırmak = Bir yöne ağırlık vermek
Alaşa = Yaygaracı
Alengilli = Çapraşık, acayip
Alık = Enayi, tembel
Ama = Hala
Annaç = Yamaç, karşı
Arık = Zayıf
Aşırma = Çalma
Avgın = Hark, oluk
Azınsımak = Az bulmak

- B -

Bardak = Su ıbrığı
Bastırak = Sokak kapısını arkasına dayanan ağaç parçası. Kapıyı sıkıştırmaya yarar.
Başangı = Dik kafalı, elebaşı
Bazlama = Saçta pişirilen yuvarlak ince ekmek.
Berkitmek = Sağlamlaştırmak
Besleme = Hizmetçi
Beşaret = Teşebbüs
Bıldır = Geçen yıl
Bıngıldak = Kafatası, tepe
Bicik = İnek memesi
Buharya = Baca
Buymak = Donmak

- C -

Camadan = Yelek
Carı = Çabuk, acele
Cavzıkma = Koşmak
Cedit = Yeni
Cer = Toplama
Cerek = Uzun ağaç, hızen
Cıbır = Yoksul
Cıkla = Büsbütün

- A -

Abe = Amca

Acır = Yeni, taze

Ağdarmak = bir yöne eğrilik vermek

Alaşa = Yaygara-cı

Alçaklık = Çapkın,sevişi

Alık = Bunak, Tembel

Anı = Bali

Anuç = Temiz, Kavi

Arık = Boşaf

Ağaçsız = Çatma

Avşar = Deniz, olum

Aşırmamak = Az bulmak

- B -

Bardak = Su kupa

Beceriksiz = Sakar kapatma mekanına yapmacıklı yapay. Kapalı ortamlarda yaşar.

Başarı = Bilir kişilik, elebaşı

Beslenme = Değişe değişiklen yaşarlık için olmak.

Beşiktaşlı = Beşiktaş-yılmaz

Beşlere = Mimar-işi

Bağırsak = Tepeşme

Bahçe = Değen yıl

Bencillik = Şeytanlık, hile

Bicik = Ünlü hanedi

Bekleyiş = Göze

Buzluk = Dorusak

- C -

Cevizlik = Yalak

Cam = Çoğul, acele

Cavrılma = Koşmak

Cadı = Yeni

Car = Toplum

Cerek = Ütün ağaç, bacak

Cıbır = Yoksul

Cazla = Bileşilik

Cılga = Dar geçit, ince yol
Cıncık = Cam, kırılacak eşya
Cırtık = Şımarık
Cinarabası= Bisiklet
Cingil = Yoğurt koymak için kullanılan saplı bakır kap.
Culluk = Hindi
Cücük = Civciv

- Ç -

Çar = Kadınların başına örttükleri ak örtü.
Çatı = Yünden kilim gibi dokunmuş, dar ve uzun çuvallara denir. İki tanesi bir hayvan yükü olur.
Çay gupası= Çay bardağı
Çedene = Kenevir tohumu
Çedik = Çocuk patiği
Çemkirmek = Kafa tutmak
Çimmek = Yıkanmak, yüzmek
Çinār = Kalburun daha geniş, daha büyük deliklisi.
Çom = Sakat
Çöğün = Çalı dikeni
Çötlen = Damların oluğu

- D -

Dadak = Çocuk maması
Dal püsü = Erik ve kayısı ağaçlarından süzen çam sakızına benzer madde. Kırmızı zamk .
Dek durmak= Uslu durmak
Delme = Yelek
Devre = Ters
Dımışkı = Düzgün
Dibek = Kahve dövülen büyük tahta havan
Dikme = Fidan
Dimi = Kadınların giydiği şalvar
Divanhane = Salon
Dizlik = Mutfak önlüğü
Dölek = Düzlük
Dudu = Teyze
Dulda = Gölgelik yer, kuytu
Düğü = Bulgurun incesi
Dürtmek = Batırmak, dokunmak

- E -

Ebabil = Kırlangıç
Eke = Kurnaz

Çılgın = Deli, aptal, ince yol
Çınarık = Çam, karışık ağaç
Çırtık = Çamsız
Çiçekbeyaz = Beyazçiçek
Çiftçil = Köşesi kovuk için kullanılan eski boru kap.
Çulluk = Ufarak
Çöplük = Çöplü

- D -

Dar = Kadınların organına eyüdüleyi ek örtü.
Defi = Ünden kilim çift dokuma, dar ve uzun yaylara de-
niç. Eni üzeri bir boyuna yüzü olur.
Değ gresor= Üzü bardak
Değme = Kenevir tohumu
Değik = Yeşil pullu
Demirtırnak = Kuru tırnak
Dimmek = Yıkamak, yıkmak
Dişdr = Kalınlığın değe çeşitli, ölçü ağzı kalınlık.
Dom = Bakır
Döğün = Çalı ütüsü
Döğün = Samanın olağı

- D -

Dudak = Çocuk emzeri
Dut yüzü = Büyü ve kovuşu ölçüsünden elenç yün aktarma boyar
maddesi. Kimyasal adı.
Dük durmak= Ölü durmak
Dülme = Yolçk
Dürte = Tuzu
Dumuşk = Tüfeğin
Dişek = Kalıpa döşünen düşük kalite kavun
Düzme = Pilav
Düz = Kadınların düşüşü yolunu
Düvenkara = Dalan
Düzlük = Mutfak ünlüğü
Düzük = Düşük
Duru = Kuyu
Düşük = dalgalık yok, kuyu
Düşü = Dul yatan kuşak
Dükkan = Dokuma, dokuma

- E -

Ebesöl = Kurşungöz
Eke = Kuzuca

Ellik = Sahur yemeği
Emmi = Amca
Enek = Kayısı çekirdeği
Enteri = Kadın giysisi
Erinmek = Üşenmek
Eşşik = Merdiven

- F -

Farfara = Boş yere telâş eden, çabuk kızan
Ferik = İkinci eş olarak alınan kadın
Filke = Musluk
Fisdon = Kadın giysisi

- G -

Garevle = Arkası basık kışlık ayakkabı
Gavurga = Kavrulmuş buğday
Gelberi = Kül çekmeye yarayan eğri soba demiri
Gelveri = Testi toprağından yapılmış sürahi. Kırmızı topraktan yapılır. Suyu soğuk tutar ve sızdırır.
Gicimik = Kaşıntı
Gömlek = İç çamaşırı
Gön = Deri
Gönenmek = Sevinmek, mutlu olmak
Gönüllenmek = Küsmek, kırılmak
Göz = Delik
Gupa = Bardak
Guşane = Tencere
Güççağa = Ağabey
Güvermek = Yaşamak
Güz = Sonbahar

- H -

Haf = Çeşmede suyun toplandığı taştan yapılmış yer.
Hayat = Avlu
Hece taşı = Uzun kesilmiş mezar taşı
Helki = Süt, yoğurt v.b. koyulan saplı bakır kap
Hereni = Bakırdan yapılmış küçük kazan
Hevenk = 1 m. uzunluğunda yabani iğde çalılarından kesilmiş, dikenli sopa üzerine üzümler asılır. Buna hevenk denir. Bir üzüm sütunudur. Kışın üzüm yemek için yapılır.
Hezen = Evlerin üzerine örtülen ; soba borusu kalınlığında, 3-4 m. boyunda ağaç
Honça = Yufka açılan hamur tahtası

- 11 -

- 9 -

- 7 -

Hoplamak = Sıçramak
Horanta = Eş, aile

- I,İ -

Ipılamak = Parlamak
İlenger = Kenarsız büyük bakır tabak. Servis tabağı
İlik = Düğme
İlişkir = Sucuk
İmbal = Ucuna sivri çivi çakılmış sopa. Hayvan sürüsü gütmede kullanılır.
İnme = Felç
İskemle = Sandalye
İstavriz = Haç
İşleme = Sac böreği
İtağa = Kilim gibi ince dokunmuş, hamur çiğnemek için kullanılan örtü.
İvedi = Çabuk

- K -

Kalan = Artık, bundan böyle
Kapı korası = Ağaçtan yapılmış kapı sürgüsü
Kaput bezi = Amerikan bezi
Keler = Evlerin altı kazılarak yapılan, buz dolabı yerine kullanılan yiyecek deposu.
Kerevit = Tahta divan
Kesek = Sürülmüş tarlanın yüzüne gelen, çamurlaşmış, taş haline gelmiş toprak.
Keven = Dikenli, kirpiye benzen bir ot
Keven püsü = Keven otundan elde edilen ak zamk
Kevgir = Bakır süzgeç
Kırı = Eşek yavrusu
Kirtik = Dilim
Kössek = Tandır ateşini körüklemek için kullanılan ağaçtan sopa .
Küle = Tandırın dibine yapılıp, künkle döşenerek ucu çıkarılan hava deliği.
Küllük = Çöplük
Küpecik = Küçük küp

- L -

Lapçın = Kışın giyilen yumuşak deriden yapılmış, altı da deri bot.

- M -

Maşrafa = Kulplu su tası
Mest = Kışın giyilen, yumuşak deriden yapılmış, altı kösele bot
Metlemek = Atlamak
Mıh = Çivi
Mintan = Gömlek
Moruk = Yaşlı adam, yaşlı koca
Moskof = Rusya
Musandre = Merdiven korkuluğunun üzerindeki geniş yer

- N -

Nacak = İki ağızlı balta
Nalibeki = En küçük bakır tabak
Namazla = Seccade
Nene = Amcanın karısı
Nuzül = Felç

- Ö -

Öz = Sulu tarla

- P -

Pabuçluk = Antre
Papak = Bere
Peşkir = İnce dokunmuş havlu
Pışlamak = Yer kapmak, başkasının yerine oturmak
Püs = Zamk

- S -

Sahan = Bakır tabağın küçüğü
Sakar = Aksi, ters
Sako = Palto
Satlıcan = Zatürre
Seymen = Gelinin yanında bulunan kadınlar. Gelin alayı.
Sındı = Makas
Sızgıt = Kavurma et
Silgi = Kadınların başına örttükleri ak örtü
Sini = Yemek yenen büyük tepsi
Sitillemek = Bitki dikmek
Sokranma = Kızgın kızgın söylenme
Soku = Taştan oyulmuş, bulgur dövülen havan
Sunmak = Yemek yemek için uzanmak
Sünsün = Ense

- H -

Hagerta = Kuljin au tsar

Hoet = Ilgin gilyilen, yuvrguk dorilen ygorlen, eib
kdeeib ook

Holtzerek = Aljirnuk

Hub = Giyi

Hindun = Gobiek

Horuk = Yogin eden, yogin zeer

Houkof = Suuyo

Hugeandro = Kerdiyan lorrudekuna ikerundek gerig per

- I -

Ibeek = Ikd eiyuzi beltz

Ibilibeki = Ik-kilgik bakir bumk

Ibamuila = Bkeeeio

Ikne = Lucuzun kuzuz

Ikuzli = Yelg

- O -

Ok = Gubi tarie

- P -

Pelmgiuk = Jurbe

Paupk = Ikre

Pekiir = Ikre Gokuzuy bruin

Pryiuzuk = Iur kuzuk, bygeuzuzn yeuina Ozuzuk

Pik = Zeuk

- S -

Suuzu = Ukur bakgzu kilgik

Sakur = Aizi, Ikezg

Saiko = Zeilo

Saeiiruzu = Zeuiire

Seyzuu = Geiziu yeuzuk bulzuu kuzuziur. Geiiz eiyu.

Siuzk = Kuzuz

Szuzyk = Zeuzuzu ak

Siiyk = Kuk ulzuzu kyzuz. Zeuiiuzi uk uzk

Siuk = Zeuuk yezuu ikyik kyzi

Siuiiuzuk = Oiiki ziiyuk

Sokuzuuu = Kiyzuu iuzyuu kyiuzu

Soku = Kuyiuu kyeiuzu, zuiyuu zuyiiu kuyu

Suuzik = Yeuuk yeuuk iyiu zuzuuuk

Sihuziu = Zuzu

- Ş -

Şalvar = Erkeklerin giydiği bol pantalon
Şemsamel = Ayçekirdeği
Şepitme = İnce
Şillez = Harç yerine kallanılan cıvık bir çamur
Şirahne = Üzüm suyu çıkarılan havuz. Üzümün çiğnendiği yer.

- T -

Taka = Dolap
Tandır = Ekmek yapılan, yere kazılmış silindir biçimindeki çukur.
Tapıklamak = 1. Uyuklamak 2. Birini okşamak
Taşköş = Balkon
Tatarcık = Karın ağrısı
Tehlemek = İzlemek
Tenezzüh = Küçük otomobil
Tokuç = 1. Şişman insan 2. Çamaşır dövmede kullanılan tahta tokmak .
Tol = Duvar
Tol daşı = Yumuşak kayalardan kesilip, biriket taşı biçiminde yontulmuş daha büyük bir taş.
Tosbağa = Kaplumbağa

- U,Ü -

Uçkur = Külot lastiği
Üzlük = Kiloluk yoğurt çömleği

- Y -

Yalak = Tavuğun su içtiği yer
Yağlamak = Sürmek
Yağlık = Mendil
Yağnı = Sırt
Yazgı = Kader, şans
Yazma = Başa örtülen ince dokunmuş, çiçekli, kenarları oyalı örtü. Yemeni.
Yemeni = 1. Arkası basık yazlık ayakkabı 2. Baş örtüsü
Yöna = Aksi, ters
Yumuş uşağı = Ayak işi yapan küçük çocuk

- Z -

Zemmetmek = Başkalarının arkasından kötülemek
Zibil = Bol
Zopcuk = Dimdik durmak

Gabriel = Gabriel Adams

Ralph = Ralf

Desmond = Desmond Mpilo Tutu

- 3 -

Xavier Nkoyo = Xavier Nkoyo Smith Boy

Jane = Jane Doe

Jeremy = J. Wayne Hunter Wilson Clarke J. Jeremy Brown

Jesse = Jesse Bridges Jones Johnson Wright Jackson

Jones = Jones Jones

Jacob = Jacob

Jeffrey = Geoffrey

Jeffrey = Jeffrey

Jeffrey = Jeffrey

Jeffrey = Jeffrey

- 4 -

Kelly = Kelly Ann Smith

Kevin = Kevin Joseph

- 5 -

Lorraine = Lorraine

Lot = Lot

Lot Gabe = Lot Gabriel Jones Johnson Wright Jackson

Lorie = J. Lorie Smith Jones Johnson Wright Jackson

Lorraine = Lorraine

Lorraine = Lorraine

Lorraine = Lorraine

Lorraine = Lorraine

Lorraine = Lorraine

Lorraine = Lorraine

Lorraine = Lorraine

- 6 -

DEĞİŞTİRİLEREK SÖYLENEN SÖZCÜKLER

Alaf	=Alev	İlahna	=Lahana
Alamanya	=Almanya	İlfat	=Rıfat
Anşa	=Ayşe	İlenger	=Lenger
Ayıtlamak	=Ayıklamak	İlimon	=Limon
Ayustü	=Ayaküstü	İrecep	=Recep
Baldırcan	=Patlıcan	Kâkil	=Kâkül
Bannak	=Parmak	Künde	=Hergün
Bidene	=Birtane	Lebbe	=Lebibe
Cılbah	=Çıplak	Mavu	=Mavi
Cingen	=Çingene	Metel	=Masal
Çıbıh	=Çubuk	Mıhlandız	=Mıknatıs
Çöşme	=Çeşme	Misir	=Mısır
Daban	=Taban	Nalik	=Nalın
Dāl	=Değil	Nordün	=Ne yaptın ?
Dene	=Tane	Nörüyon	=Ne yapıyorsun ?
Enteri	=Entari	Otursāne	=Otursana
Eşki	=Ekşi	Palta	=Balta
Fadime	=Fatma	Pece	=Pencere
Gapı	=Kapı	Pöntül	=Pantalon
Gar	=Kar	Pulus	=Polis
Gāve	=Kahve	Salıngaç	=Salıncak
Gonşu	=Komşu	Samırsak	=Sarımsak
Gopmak	=Koşmak	Sāsı	=Saksı
Göynek	=Gömlek	Soh	=Sok
Gumsar	=Komser	Sülman	=Süleyman
Gücün	=Güçlükle	Tınnak	=Tırnak
Güvencir	=Güvercin	Tomafil	=Otomobil
Habbe	=Habibe	Yağmır	=Yağmur
Hacca	=Hatice	Yayha	=Yahya
Halça	=Kalça	Yonus	=Yunus
Hazār	=Herhalde	Zabah	=Sabah
Hinci	=Şimdi	Zelderi	=Zerdali
Irbık	=Ibrık	Zencir	=Zincir
Izıcık	=Azıcık	Zerhoş	=Sarhoş

DEYİMLER

- A -

Abari

Abbas yolcu

Abdest aldırmak

Acemi itle karın yemek

- A -

Ağı çalmak
Ağız burun birbirine karışmak
Ağzına tükürmek
Ağzını dağıtmak
Akım derken bokum demek
Aklına şaşayım
Aklını başına devşirmek
Alinin külâhını Veli'ye , Veli'nin külâhını Ali'ye giydirmek
Allah'a bir can borcu olmak
Allah bana ben de sana
Allah'ın bildiğini kuldan saklamamak
Allah ne verdiyse
Allah "yürü ya kulum" demiş
Altın adını bakır etmek
Anası yerinde
Anca beraber kanca beraber
Aşşığı kurşunlamak
Ateş almak
Ayağı kademli olmak
Babana rahmet
Babanın çırasını yakmak
Babasının ocağını tüttürmek
Başına çorap örmek
Başına ekşimek
Başına vur ekmeğini elinden al
Başında havan dövmek
Bet beniz kalmamak
Bir çıktı pir çıktı
Buldukça bunamak

- C -

Canına değmek
Cendereye sokmak
Cırnak atmak
Cin başka şeytan başka
Cin, şeytan işi

- Ç -

Çan çan etmek
Çangaza
Çarçur etmek
Çeneye kuvvet

Çoluk, çocuğa karışmak

- D -

Devenin nalbant dükkânına baktığı gibi bakmak
Devre, düvre iş görmek

- E -

Erkeğin sakalını kesmek
Eti ne, budu ne

-G -

Gadasını almak
Gelin kız gibi süzülmek
Gırık dölü
Gidişini beğenmemek
Göbeği beraber kesilmek
Gönü kalın olmak
Gönül Erciyes'ten kar umar
Gursak gavurgasını ister
Gün görmek

- H -

Ha Ali Memmet, ha Memmet Ali
Hay ağzını öpeyim
Hem nalına, hem mıhına vurmak
Heyerif
Hırtadan kestirmek
Horağı eğmek

- İ -

İt izine, kurt izini karıştırmak

- K -

Kanı bozuk
Kaşşığı ile aş verip, sapı ile göz çıkarmak
Kedi gibi dört ayak üstüne düşmek
Kefeni yırtmak
Kellesi koltuğunda olmak
Kendini dev aynasında görmek
Kendi yağı ile kavrulmak
Kırık
Kirasız kilim ucuna yapışmamak

- L -

Leyleğin yuvadan attığı yavru
Lōz atmak

- O -

Omuz emeği ile geçinmek

- P,R -

Pestilini çıkarmak
Peşkef çekmek
Postu kurtarmak
Rafa koymak

- S,Ş -

Sap yiyip zaman sıçmak
Sesi ayuka çıkmak
Sırra kadem basmak
Sidik yarışına çıkmak
Sineğin kanadından yağ çıkarmak
Sumsuklamak
Sürtünmüşten, dürtünmüşten aralı durmak
Süsününde helva kokmak
Şart olsun
Şeytan dürtmek

- T -

Tadından yenmemek
Temcit pilavı gibi ortaya koymak
Teneşir paklar
Tıngır elek tıngır sac, elim hamur karnım aç

- U,Ü -

Ucunda ölüm yokya
Ucuz kurtulmak
Uyku semesi olmak

- V -

Vakitli vakitsiz
Vebali boynuna

- Y -

Ya bu deveyi gütmeli,ya bu diyardan gitmeli
Ya harrov ya marrov
Yalanı tığ üstünde dineltmek
Yanağından kan damlamak
Yangına körükle gitmek
Yanına salâvatla varılır
Yazısı devre yazılmak
Yazıklar olsun
Yedisinde neyse yetmişinde o
Yerinden oynamak

- Z -

Zehir zemberek

Zılgıt yemek
Zıvanadan çıkmak

ATASÖZLERİ

Ağırı ne yel alır,ne sel
Ağır otur, batman kalk
Ağlayanın malı gülene yaramaz
Asıl azmaz, bal kokmaz. Kokarsa yağ kokar, çünkü aslı ayran
Atı alan Üsküdar'ı geçer
Atın önüne it geçer
Bir gün seni hancı yapan, beni de hamamcı yapar
Bir kötü toklu bir sürüyü berbat eder
Bit yiğitte, pire itte bulunur
Cılk yumurtadan cücük çıkmaz
Çiğ süt kaymak tutmaz
Deli tavuğun akıllı cücüğü olmaz
Dibi görünmedik kaptan su içme !
Elin iyisinden kendi kötümüz iyidir
İki gönül bir olunca samanlık seyran olurmuş
İte pastırma bekletilmez
İt ite ısırmaz
İt yatağında ekmek kırığı bulunmaz
Kapıda yetişen tosunun değeri olmaz
Keçinin uyuzu,pınarın gözünden içer
Kediye peynir tulumu bekletilmez
Kızı gönlüne bırakırsan ya davulcuya ya zurnacıya varır
Kurt katırın kıymetini ne bilsin
Kuyu başında oynayan, çark evinde kendini bulur
Sel gider, kum yerinde kalır
Seni sen belli etme, el belli etsin
Tok acın halinden ne ağnar ?
Yağız atın çiftesi pektir
Yerinden oynayan yetmişiki belâya uğrar
Zenginin malı züğürdün çenesini yorar

DEYİŞLER

Ali evlenmiş, Güllü gelin olmuş
Altı kaval üstü şaval
Anan sarımsak baban soğan (Ya da) Baban sarımsak anan soğan
Anasına bak kızını al, kenarına bak bezini al
Atın ölümü arpadan olsun
Ayranı yok içmeye, kürkle gider sıçmaya
Ben diyorum hadımım, o diyor oğlun uşağın var mı ?

Garip itin kuyruğu döşünde gerek
Gece külâhlı, gündüz silâhlı
Hem kel,hem hodur
İt ite buyurmuş, it de kuyruğuna
Kel başa şimşir tarak
Küllükte bitmiş gül bitmiş
N'apacaksın elin üç keçisini, beş oğlağını
Oynamayan gelin yerim dar dermiş
Saçı uzun aklı yok
Sırım çarığı, çarık ayağı, ayak başı sıkar
Tencere dibin kara! Senin ki benimkinden kara.
Tencere yuvarlanmış kapağını bulmuş
Yattığı yer ahır sekisi, çağırdığı İstanbul türküsü

DUALAR

Akıbetin hayrola
Allah alnını ak, kalbini pak eylesin
Allah baht açıklığı versin
Allah birini bin etsin
Allah evlâtlarının gününü göstersin
Allah gönlüne göre versin
Allah işine rast getirsin
Allah kesene Halil İbrahim(evliya) bereketi versin
Allah ne muradın varsa versin
Allah senesine, yılına güle güle yetirsin
Allah sizden razı olsun
Atıyın ayağına taş dokanmasın
Behrüdar ol
Evinin dirliği bozulmasın
Günün hayrola
Hızır yoldaşın olsun
Kum diye kaptığın, altın olsun
Ömrün uzun, düğünün güzün olsun
Sakalın ağarsın
Veren eller dert görmesin

İLENMELER

Adın sönsün
Ağzına burnuna kurt düşsün
Alıcı
Alkanlar içinde kalasın
Allah belânı versin
Allah burnundan fitil fitil getirsin

Allah erişip, yetişme
Allah geçmişine kavuştursun
Allah'ın gazabına uğra ..(emi)
Allah malıyın,parayın hayrını göstermesin
Allah sevdiklerini elinden alsın
Allah ! Sürün , ölme !
Ayağın yer tutmasın
Başına daş düşsün
Başına kar yağsın
Başına yıldırım düşsün
Boynun altında kalsın
Boynun sapsın
Boyu devrilesice
Canlar veremeyesin
Ciğerine ateş düşsün
Çenen çekilsin
Çiçeğin burnunda kalsın
Daylının derdi
Dilin tutulsun, gözün baksın
Devrili kal
Dizin dizin sürünesin
Ekmek tavşan, sen tazı olasın; yele yele tutamayasın
Er bul, yer bulma
Evin başına uçsun
Evine baykuşlar dünesin
Geberesice
Gittiğin yoldan gelme
Gönenmeyesin
Gözü çıkasıca
Gözün kör olsun
Gözüyün feri sönsün
Gus, gus gudur
Hevesin gursağında kalsın
Kahrına gazap olasıca
Kulağına kurşun aksın
Öllüğün körü
Ölün çıksın
Sabaha çıkamayasıca
Sıraca depsin
Sıracalı
Sırtın yere gelsin

Töremeyesin
Yağlı kurşunlara rast gelesin

BİLMECELER

Ben giderim o gider
Önümde zom zom eder
(Sakal)

Bilmece bildirmece
El üstünde kaydırmaca
(Sabun)

Çam ağacını oyarlar
İçine dindon koyarlar
Ağlama dindonum ağlama
Şimdi kulağını burarlar
(Keman)

Çarşıda olmaz, mendile konmaz
Bundan tatlı birşey olmaz
(Uyku)

Dağdan gelir dak gibi
Kolları budak gibi
Eğilir su içmeye
Meler oğlak gibi
(Geyik)

Dam başında dururum
İnci, boncuk dizerim
Vallah, billah enişte
Ben bacımdan güzelim
(Hindi)

Fil fillice, burnu eğrice
(Nohut)

Fisi fisi, fistan tepesinde
Fevzi Paşa mahallesinde
Zımbıdımılla'nın evi nere ?
(Örümcek)

Hokkada hokka
Bukkada bukka
Mantıka dakka
Mantıka dakka
(Havan)

Kırk ceviz yaprağı
İçi zemzem toprağı

Ya bunu bileceksin ya bu
Ya bu gece öleceksin
(Kur'an)

Küçücük fıçıcık, içi dolu turşucuk
(İncir)

Mavi atlas, iğne batmaz
Makas kesmez, terzi biçmez
(Bulut,Gök)

Oturdum önüne, soktum deliğine
(Anahtar)

Tepdim tekerlendi
Öptüm şekerlendi
Balınan badem
Bir sürü adem
(Kavun)

Uzundur, kızıldır, yarıktır başı
Altına almış kemha kumaşı
Sürttükçe, dürttükçe bitirir işi
Gözünden akıtır kan ile yaşı
(Kalem)

Yapan satar, satın alan kullanmaz, kullanan görmez
(Mezar taşı)

Yedi delikli tokmak
Bunu bilmeyen ahmak
(Kafa)

Yer altında yağlı kayış
(Yılan)

OYUNLAR

ΔΙΔΑΤΗΚΑ

OYUNLAR

Nevşehir ve yöresinde düğün ve özel eğlence günlerinde yöresel bir çok oyunlar oynanır. Bunların başında Arzu ile Kamber oyunu gelir. İkiden çok kişiyle oynanan bu oyuna çalgı eşliğinde şu sözlerle katılınır;

Arzım ağlayıp durma,
Karaları bağlayıp durma,
Bileziğin bendedir,
Kendini incitip durma.

Hey gidenler,gidenler,
Kamberi deli edenler,
Kaymağını ben aldım,
Kara suyunu alıp gidenler.

Karşıdan gelen adam
Ağzının tadı adam,
Seni dayına saldım,
Dayından hani adam.

Diğer yöresel oyunlar; Nevşehir Halayı(Ağırlama), Üçayak, Kayalar, Allılardır. Nevşehir halayının bir adı da Farfara'dır. Çok hareketli olan bu oyun erkekler tarafından oynanırsa da, kadınlar arasında da oynanabilir. Oynayanlar elele tutuşur. Eller ileri geri sallanırken, ayaklar da çok çabuk öne ve arkaya atılır. Güzel bir uyumla çalan davul ve klarnet eşliğinde oynanan oyunda oyuncular da şu sözleri söylerler;

Farfarayı yel aldı,
Ben sevdim eller aldı,
Keşke sevmez olaydım,
Elim koynumda kaldı.

En sevilen ve düğünlerde oynanan bir oyunda Allılar'dır. Allılar halayının sonunda şu türkü söylenir.

Allılar mektebin geceleri,
Allılar ders verir hocaları,
Allılar nerde de güzel var ise,
Allılar hep kötü kocaları.

Allılar kaleden inek bakar,
Allılar ineğin allı sakar,
Allılar delikanlı dururken,
Allılar ihtiyara kim bakar.

Allılar kaleden atladın mı?
Allılar fıstanı topladın mı?
Allılar oğlan der ki yatalım.
Allılar kız der ki patladın mı?

Yöresel oyunlar dışında, bu bölgede oynanan oyunlar şunlardır:

1) Tamzara
2) Temirağa
3) Harmandalı
4) Sepetçioğlu
5) Köroğlu
6) Oğuzlu
7) Düğün Halayı
8) Daldalan
9) Hoş bilezik
10) Kaleden Kaleye
11) Erzurum Barı
12) Hoş Gelişler Ola
13) Delilo
14) Lorke
15) Dokuzlu
16) Silifke Zeybeği
17) Çayda Çıra
18) Silifkenin Yoğurdu
19) Konya Kaşık Oyunu

Oyunlarda ortak çalgı davul ve klarnettir. Saz, keman, cümbüş, darbuka bu bölgede kullanılan çalgılardandır.

Köşe kapmaca, saklambaç, yüzük kimdedir, zıkka, esir almaca, aşgık, şaka, dünür, el el üstünde kimin eli var, çelik-çomak, bildir bir(birdir bir), yağ satarım-bal satarım oyunları da çocuklar arasında çok sevilen oyunlardır.

Birdir Bir: Önce bir çocuk ellerini dizine koyup, yere eğilir. Diğerleri onun üzerinden sırayla atlarlar. İlk atlayan ebenin önüne aynı biçimde durur. Böylece eğilen çocukların sayısı artar. Atlayamayan çocuk ebe olup, altta cezalı kalır. Herkes onun sırtına biner.

Yağ Satarım-Bal Satarım: Bu oyunda çocuklar elele tutuşup halka olurlar. Çocuklardan birisi halkanın dışında kalır. Bu ebe olur. Eline aldığı mendilin ucu düğümlüdür.

Yağ satarım
Bal satarım
Ustam ölmüş
Ben satarım

diye söyleyerek halkanın çevresini dolaşır. Mendili çocuklardan birisinin arkasına bırakır. Eğer bıraktığı çocuk farkına varırsa, ebeyi mendille kovalamaya başlar. Farkına varmazsa, ebe onu kovalar ve böylece o çocuk ebe olmuş olur.

Aşşık: İki çeşit oynanır.

1) Çitmeli: Oynayanlardan birisi yere bir aşşık koyar. Bey(düz) tarafı üste, kulak tarafı alta gelir. Öbür oyuncu elindeki aşşıkla, yerdekinin üzerine vurur. Kulak tarafını üste getirirse aşığı kazanır. Kazanamazsa karşıdakine bir aşşık verir.

2) Çizgili: Daire çizilerek ortasına aşşıklar dizilir. Oyuncular, belirli bir uzaklıktan aşşık atarak, dairenin içinden aşşığı çıkarmaya çalışırlar. Çıkaran oyuncu kazanarak aşşığı alır.

Kış geceleri fincan oyunu oynanır. Arkası karaya boyanan bir fincanın altına yüzük saklanır. Yüzüğü ilk açtığı fincanda bulamayanın alnına, fincanın karası damga olarak basılır.

NEVŞEHİR
ETNOĞRAFYASINDA
BESİNLER

NEVŞEHİR ETNOĞRAFYASINDA BESİNLER

NEVŞEHİR
ETNOĞRAFYA SINDA
BESİNLER

ÇEŞİTLİ OTLAR VE SEBZELER

Nevşehir'de genellikle et yemekleri ve hamur işleri yenir.Sebzeye ve ota karşı pek ilgi gösterilmez.

Buna karşın yenen bazı otlar şunlardır: Tadı acımsı,yeşil ve ince yapraklı bir ot olan acı nergis.Bu çoğu kez peynirle, çiğ olarak yenir. Diğer bir ot olan karavluk da acı nergise benzer. Yalnız tadı acımsı değildir. Yaprakları da dilim dilimdir. Semiz otuna benzeyen, küçük iki yapraklı, ekşimsi bir ot olan mercimeleğin de yemeği yapılır. Yemeği, kıymayla ve biraz bulgurla birlikte pişer. Üzerine sarımsaklı yoğurt dökülerek yenir.

Kışın, sebze yemekleri pek yapılmaz. Kışın yenen sebze yemekleri; etli lâhana dolması, kurutulmuş biber dolması, yaprak dolması ve yaprak cacığı gibi yemeklerdir.. Yaprak cacığı; kıyma ve bulgurla birlikte pişer. Pişirileceği zaman yazdan kurutulan yapraklar, ovalanarak küçük parçalara bölünür. Yerken de üzerine sarımsaklı yoğurt dökülür.

Diğer kış yemekleri "nohutlu yahni" ve "tandır fasulye" dir.

Nohutlu yahni: Soğan ve koyun eti yağda kavrulur. Bir gece suda bekletilip, kabartılan nohut ile birlikte çömleğe koyulur. Tandıra köz halindeki ateşin içine iyice gömülerek pişirilir.

Tandır fasulye : Haşlanmış kuru fasulye et ile birlikte kavrulduktan sonra, çömleğe konarak tandırda pişirilir.

Yazın yenen sebzeler; Patlıcan, yeşil fasulye, kabak, gedeleş kabağı (Çok uzun ve ince bir kabak cinsi), biber v.b. yaz sebzeleridir...

Güveç patlıcan ile naneli kabak da en çok yapılan yöresel yemeklerdir.

Güveç patlıcan : Patlıcanlar kuş başı doğranır, yeşil fasulye, biber, patates, bol et güvece yerleştirilip fırına verilir.

Naneli kabak : Gedeleş kabağından yapılır. Kabaklar kuş başı doğranır. Bol yağlı et, koruk suyu ve nane ile pişirilir.

Bir de ilk turfanda zamanı (İlkbaharda) kabak çiçeğinin dolması yapılır. Bildiğimiz biber dolması gibi doldurularak ..

ETLER VE ET YEMEKLERİ

Etten yapılan en ünlü yemek "Nevşehir Tavası" dır. Tava evde yapılmaz, çarşıda özel fırınları vardır. Yapılışı : Et haşlandıktan sonra fırına verilip, salça ile özel olarak pişirilir. Piştikten sonra bakır tabaklara koyularak servis yapılır.

Diğer bir et yemeği de "sarımsaklı boyun yahnisi" dir. Bu koyunun boyun etiyle pişirilir. Yerken et suyunun altına tandır çöreği doğranabilir.

Koyunun ayağı ve başı da tüyleri ütülüp, temizlendikten sonra çömleğe doldurulup tandırda pişirilir. Buna "paça" denir. Yerken sarımsak ve sirke konur. Tandır çöreği de doğranır.

Mayasır için kirpi ve kaplumbağa eti yedirilir, şifa niyetiyle. Yalnız hasta ne eti yediğini bilmez. Bu hayvanların eti, çömlekte salça ile kavrulduktan sonra bildiğimiz et yemeği gibi pişer.

Veremli hastaya da köpet eti yedirilir, pişirilerek. Hasta yine ne eti yediğini bilmez. Köpet etinin veremli hastaya iyi geleceği düşünülür ama yaşayan bir köpeğin eve girmesi iyi sayılmaz. Köpek giren eve, meleklerin girmediğinin inanılır.

Ada tavşanının (beyaz tavşanın) eti mekrûh sayıldığından yenmez. Dağ tavşanı yenebilir.

TAHILDAN YAPILAN YEMEKLER

Hamur işleri Nevşehir'in en çok yenen yiyecekleridir. Hamurdan yapılan yemeklerin başında "mantı" gelir. Çok sık yapılan ve sevilen bir yemektir. Çeşitli biçimlerde yapılabilir. Bunlar :

Dolma mantı:Kıyma, iyice doğranmış soğan, karabiber, maydanoz iyice karıştırılır. Normal bir büyüklükte açılan yufka, 4cm² büyüklüğünde doğranır. Bu karelerin içerisine, hazırlanan kıymadan bir parça koyulup, köşeleri iyice sıkılıp kapatılır. Kaynamakta olan su içine atılarak pişirilir. Pişen mantılar bir tepsiye alınıp, üzerine sarımsaklı yoğurt dökülür. İyice karıştırıldıktan sonra da salçalı yağ dökülüp servis yapılır.

Kırcı mantı : İnce açılan hamur, çok küçük üçgenler biçiminde kesilir. Kırcı mantı genellikle yazdan yapılarak kurutulur, kışa hazır olması için.. Bu kesilmiş olan hamurlar, kaynamakta olan su içine atılarak pişirilir. Pişen mantılar yine tepsiye alınıp, üzerine sarımsaklı yoğurt ve bol salçalı kıyma dökülür.

Nevşehir'de hamur açmak başlı başına bir sanattır. Hemen hemen tüm kadınlar bu işi büyük bir beceri ile yaparlar. Bu yüzden hamur işleri çok yapıldığı gibi, lezzetli de olur. Büyük bir beceri isteyen "su böreği" ustalıkla yapılan bir börektir. Yapılışı : Hamur yumurtayla yoğrulur. Açıldıktan sonra haşlanır. Tepsiye kat kat dizilir. Arasına kavrulmuş kıyma ya da maydanozlu peynir koyulur. Üzeri yumurtalandıktan sonra fırına verilir.

Çok sık yapılan diğer bir börek de "sac böreği"dir. Yapılışı: Orta büyüklükte açılan hamurun içerisine maydanozlu peynir ya da içerisine soğan doğranmış çiğ kıyma koyulur, hamurun yarısına dek.

Hamurun diğer yarısıüzerine kapatılıp kenarları parmakla yapıştırılır. Sac üzerinde pişirilir. Piştikten sonra tereyağla yağlanır.

Nevşehir'de ekmek de evde yapılır.

Ekmek Yapımı : Yerli halkın hemen hepsi, yılda iki-üç kez olmak üzere dört-beş aylık yufka ekmeği yaparlar. Yufka ekmeği yapımı komşularla ortaklaşa olur. Komşu kadınlar bir araya toplanarak, sıra ile hamur yoğrulur. Yufka yapılacak evde hazırlık birkaç gün önceden başlar. Bağ ve bahçelerden toplanan odun ve çubuklar tandır[1] başına yığılarak hazırlanır. Uğralar (Hamur açarken üzerine atılan un) hazırlanır. Yufka yapılacak evde gece yarısı ya da sabaha karşı toplanılır. Tandır yakılır. Bir yandan yufkalar yapılırken diğer yandan türküler, maniler, bilmeceler söylenir. Hem iş yapılır, hem eğlenilir. Bu yüzden zamanın nasıl geçtiği de anlaşılmaz.

Yoğrulan hamur bezilere (Portakal büyüklüğünde yuvarlak parçalara) ayrılır. Orta büyüklükte açıldıktan sonra tandırda sac üzerinde pişirilir. Pişen hamurlar üst üste yığılarak mutfakta saklanır. Yeneceği zaman sulanarak yumuşatılıp katlanır.

Yufka yapım işi ev sahibinin, yardım eden komşulara verdiği yemekle son bulur.

Tandır çöreği de diğer bir ekmek çeşidi sayılabilir. Genellikle kışın yapılır. Hamur yoğurulup mayalanır. Çörek tandırları yanar. Isındıktan sonra,pide büyüklüğündeki hamurlar üzerleri yumurtalandıktan sonra, tandırın duvarlarına yapıştırılır. Üzerine çörek otu da koyulur. Daha sonra tandırın ağzı kapatılarak yarım saat kadar pişmeye bırakılır.

Mayalı Bazlama : Hamurun içine haşlanmış patates rendelenir, maya konulur ve mayanın gelmesi (kabarması) için beklenir. Sonra iki sac üst üste koyulur. Pide büyüklüğünde açılan hamurlar sac üzerinde pişirilir. Peynirle çayın yanında, pide gibi yenir.

Bulgur, yarma , düğü buğdaydan yapılan zahirelerdir.

BULGUR KAYNATMA : Sert buğday (=Şahman)ın çavdarı ve taşı temizlenir. İyice yıkandıktan sonra büyük leğenlere koyulur. Daha sonra iyice yakılan tandırların üzerine yerleştirilir. içine bolca su katılıp, akı kalmayıncaya değin buğdaylar kaynatılır. Daha önce süpürülerek hazırlanmış damlara, iyice kaynatılmış olan buğdaylar incecik serilir.Kuruyuncaya dek bekletilir. Kuruyunca yine temizlenir. Dövülmesi iki çeşit yapılır.

---

1 Tandır: Kazılmış küçük bir çukurun duvarları toprakla sıvanır. Dibinde ateş yanar. Yemek pişirmede kullanılır. Çörek tandırlarının ayrıcalığı,duvarlarının daha iyi toprakla sıvanmasıdır. Bu beton gibi bir topraktır.

Birinci yol : Buğdaylar soku[1] denilen kabın içine dökülür. İki kişi tarafından tokmaklarla kepeği çıkıncaya kadar dövülür ve yine kurumaya bırakılır. Dahasonra savrularak kepeklerinden ayrılır. Değirmende öğütülür ve elenir. En incesine gavut, ufak kırılmışına pıtpıtı, irisine ise düğü denir. Bunlar ayrı ayrı küplere yerleştirilir. Üzerlerine bereketli olsun diye üçer tane çörek otu atılır.

İkinci Yol : Dövülüş biçimi selen yada dink denilen taşta sürülerek yapılır. Ortası çukur olan taş üzerine değirmen taşı gibi bir taş konur. Atlar bu taşı döndürürken iki taş arasında kalan buğday da kırılır.

Bulgur ekim ayında buğday hasat edilince yapılır ve ertesi yılki hasata dek kullanılır.

Yarma : Buğday suda birkaç gün ıslı tutulur. Daha sonra dama serilerek kurutulur. Kuruduktan sonra sokuda dövülür. Döğerken hafif su serpilerek nemlendirilir. Bu döğme sırasında yüzünün kepeği buğdaydan ayrılır. Kurutma işlemi yinelenir. Rüzgârlı bir günde savrularak, kepeklerinden iyice arıtılır. Daha sonra taş değirmende bulgur gibi çekilir. İnceleri üzüm şırasından yapılan tarhanada, yoğurtlu tarhanada kullanılır. İrileri de aşurelik olarak kalır.

Hamurdan yapılan zahireler de makarna, erişte, mantı ve yufkadır.

Makarna yapımı : Hamur bol yumurta ve suyla yoğurulur. Normal incelikte açılarak, 0,5xl cm^2 lik dikdörtgenler biçiminde kesilir. Daha sonra kurutularak küplere doldurulur.

Erişte yapımı : Hamuru yumurtasız yalnız su ile yoğrulur. Yine makarna gibi açılıp, aynı biçimde de kesilir. Daha sonra fırında kavrulur.

(Mantı ve yufka için Bkz. :s.55,56)

Bu zahireler kış için yapılır. Kalırsa yazın da kullanılır.

Hamur tatlısı olarak da Nevşehir'de dolaz ve asideyi görüyoruz.

Dolaz :Yumurta, un, su ile bulamaç haline getirilir. Isıtılmaz, yağın içine dökülüp iyice karıştırılır. Pembeleştirildekten sonra lengere (Ortası çukur bakır tabağa) alınır. Üzerine bal konularak yenir. Yoksul olanlar bal yerine şeker de serpebilir.

Aside : Un ve yağ ile yapılan diğer bir tatlı çeşitidir. Un ve yağ kavrulduktan sonra pekmez katılır. Lengerle servis yapılır.

Hamur tatlıları içerisinde iyi yapılan bir tatlı da baklavadır. Baklava güzel yapılmasına karşın sık sık yapılmaz. Ancak bayram, düğün v.b. özel günlerde yapılır.

---

1 Soku : lm. eninde, lm. boyunda ortası çukur, yuvarlak taş. Tokmakları kazma biçiminde ağaçtandır.

SÜTTEN YAPILAN YEMEKLER

Sütten sütlü kabak sütlâç ve muhallebi gibi tatlılar pişirilir.

Sütlü Kabak : Şeker, süt ve kabakla pişen sütlâç gibi bir tatlıdır.

Sütlü çorba dışında pek yemek yapılmaz sütten. Yapılışı: Yarma su ile haşlandıktan sonra üzerine süt dökülür. Biraz daha kaynatıldıktan sonra ateşten indirilir.

Yarmayla bir de yoğurtlu tarhana çorbası pişirilir.

Yoğurt genellikle koyun sütünden yapılır.

ZAMANA GÖRE YEMEKLER

Günlük yemek çeşitleri : Bulgur pilavı, düğü pilavı, makarna, ā pakla (kuru fasulya) en çok yenen yemeklerdir. Bunlar yaz kış pişer.

Zerde pilavı, hayva (ayva) dolması, kaysı yahnisi Nevşehir'in yöresel yemekleridir. Ancak bunlar sık yapılmaz. Yapılışları ;

Zerde pilavı : Bol suda pişirilen pirinç üzerine eritilmiş tereyağı dökülerek iyice karıştırılır. Önceden hazırlanan zerde pilavın içine dökülür.

Hayva dolması : Ayvanın kabukları soyulup, içi oyulduktan sonra, kıyma ve düğü ile doldurulur. Pişerken su ve pekmez katılır.

Kaysı yahnisi : Genellikle bitirgen denilen tatlı kaysıdan yapılır. Eğer tatlı değilse kayısı, pişirilirken içerisine pekmez katılır Parça et ve kıyma ile kaysılar çömlekte pişirilir.

Üzüm turşusu da Nevşehir'de çok yapılan ve sevilen bir turşudur. Yapılışı : Üzümler küplere koyulup üzerlerine şıra ve hardal dökülür. Kışın taze üzüm gibi yenir.

Zerde de yöresel bir tatlıdır. Su içinde iyice pişirilen pirinç üzerine toz şeker katılarak yapılır.

Düğünlerde tatlı olarak dolaz, aşure ayında da aşure pişer.

KAYNAKÇA

1. Atasözleri ve Deyimler, 1. bs. , Ömer Asım Aksoy, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1965. 542 s. 8°

2. Bölge Ağızlarında Atasözleri vğ Deyimler. Ankara Üniversitesi Basımevi. 1969 T. D. Kurumu Yayınları.

3. Nevşehir. Cilt 5, Osman Yalçın. İstanbul 1961 Özyürek Yayınevi 80 s. " Özyürek Yayınları "

4. Nevşehir ve Göreme. Remzi Rehber Ankara, 1961. Yeni Mtb. 47 s. , 8°

5. Nevşehir'in Türkiye ve Dünyadaki Turistik Değeri. Tevfik Gürbudak. Ankara 1969 Baylan Bısım ve Ciltevi. 130 s. , 8°

6. Nevşehir'de Yöresi Ağızları. I. Cilt (Ses Bilgisi)Doç. Dr. Zeynep Korkmaz Ankara, 1963. Türk Tarih Kurumu, B. , XV + 230 s. 8° Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Yayınevi

7. Nevşehir Yıllığı. Ankara, Ayyıldız Matbaası A.Ş. - 1968.

8. Nevşehir Yıllığı. 2. Baskı

9. Türkiye Folklor ve Etnoğrafya Kılavuzu, Haz. : Naki Tezel, Ankara, Milli Eğitim Basımevi, 1969. 32 s. 8°

00

(Göstesin)

TAFAPAŞA
(inaşon)
KARLIK
BOYALI
İLTAŞ
DEMİRTAŞ
AKÇAVİRAN
YEŞİLÖZ
(Tahar)
BAŞDERE
3
4
3
1
4
1
1
1
15
5
4
AŞA
4
3

K

1:200,000

!N

iIR ve KARAYO

EMİR YOLU
KARAYOLU (ASFALT)
" (STABLİZE)
" (TOPRAK)
İL YOLU (ASFALT)
" (STABLİZE)
" (TOPRAK)

YYOLLARI ve KÖP

ASFALT YOL
STABLİZE YOL
SANAT YAPILI TOPRAK
SANAT YAPISIZ "
PATİKA YOL (HAM
NORMAL KÖPRÜLER
ÇELİK HALAT KÖPRÜ

YERLEŞİM ÜNİTELERİ

İL
İLÇE
BUCAK
KÖY

SINIRLAR ve AKARSULAR

DEVLET SINIRI
İL SINIRI
İLÇE SINIRI
BUCAK SINIRI
NEHİRLER
AKARSULAR